

ੴ

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
Ik oankār sat nām kartā purakh nīrbhau nīrvair akāl mūrati ajūnī saibha'n gur parsād.

ੴ

THE SIKH BULLETIN

www.sikhbulletin.com

editor@sikhbulletin.com

Volume 26 Number 1

Published by: Hardev Singh Shergill

5135 Wisteria Drive, Oceanside, CA 92056 USA Tel: (760) 295-0073

In This Issue / ਤਤਕਰਾ

Editorial.....1

Shabd Vichar ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ Koat Koti Meyri Aarja. Karminder Singh Dhillon, PhD.....6

Khalsa State Modeled after the Vatican State Prof Tennyson Samraj, PhD9

Sikhi and AI: Opportunities and Challenges Jogishwar Singh Switzerland, PhD12

Artificial Intelligence's Impact on Science-Religion Dialogue Dr. Devinder Pal Singh15

Auspiciousness and Ritualism. Harmanpreet Singh Minhas21

Granthi Wanted. Karminder Singh PhD23

ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਉਲਟ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਛਾਵਾਂ। ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਨੇਡਾ25

ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ? ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਵਰ30

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕਾ ਆਇਆ ਜਗ ਮਹਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ ॥ ਡਾ: ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ।36

ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਿਚ ਅੰਤਰ, ਰਾਮ ਮੁੱਲ ਨਹੀ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣਵਾਲਾ37

51 ਸਰੂਪ, 101 ਸਰੂਪ, 151 ਸਰੂਪ, 500 ਅਖੰਡ ਪਾਠ? ਜੈ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ41

ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ॥ ਡਾ: ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ।43

Book Review by Prof Hardev Singh Virk 45

Note to Contributors48

www.sikhbulletin.com

www.sikhivicharforum.org

Editor in Chief: Karminder Singh Dhillon, PhD (Boston), Malaysia

Punjabi Editor: Gyani Jarnail Singh Arshi (Malaysia)

Editors: Moninder Singh (Canada), Harpreet Kaur (New Zealand)

Technical Lead: Amrinder Singh Sandhu (USA)

Editorial

Temples and Mosques: Destroying One to Build the Other.

No one would deny that the Mughals destroyed Temples during their reign in India, and in many cases constructed Mosques over the same site. This dastardly act was an exercise in naked power in favor of those who subscribed to the religion of the occupier, and a brutal attempt to subjugate those who did not. It was political sadism at its height hidden under the cover of spreading one's religion - even if by the sword - while suppressing the other's.

What can be said of the act of reversing such savagery in the form of destroying the same Mosques and re-building Mandirs – now that political power in India has found its way into the hands of people who subscribe to such designs? Nothing other than the fact that it is the same political savagery and religious supremacy hidden under the cover of appeasing one's God and religion in the name of Hindutva.

It's the same barbarity, violence, and heartlessness inflicted upon citizens – except that the victims and perpetrators have switched places – even if only in terms of the religion they profess.

What can be said, however, of the zeal and fanaticism of some subscribers of Hindutva that the religious institutions of those who never destroyed a single Mosque or Mandir, but help build and protect both when they did get to rule – be subjugated as well. The Sikhs did rule – under Banda Singh Bahadur first and Maharaja Ranjit Singh subsequently. There is no evidence of any destruction of any place of worship under either. In fact, there are numerous examples of the Maharaja constructing Mosques and Mandirs all over his empire during his reign.

The copper, marble and gold foils that form part of Darbar Sahib came from the coffers of Sikh Raj. Few are aware of the fact that Maharaja Ranjit Singh donated more gold to Hindu Mandirs in Benares than he did towards Darbar Sahib. In 1835 for instance, the Maharaja, at the behest of his wife, Maharani Datar Kaur, donated 1

tonne of gold for plating the dome of Kashi Vishwanath Mandir - a Hindu temple dedicated to Shiva and located in Vishwanath Gali, in Varanasi, Uttar Pradesh, India.

But none of this matters to those intoxicated in Hindutva and RSS ideology. What matters is that the claim be made that the Darbar Sahib is a Mandir devoted to Vishnu, and must revert as such. There was no Vishnu Mandir per se where Darbar Sahib stands today. So the Babri Masjid model will not be wholly applicable. But political sadism and religious savagery does not need to rely on one single model.

THE BABRI MASJID MODEL – DESTROY AND REPLACE.

The Ayodhya saga goes back to 1992 when the Mosque was destroyed by a Hindu mob. The demolition sparked violence that killed some 2,000 people and paved the way for the political rise of the Hindu right-wing groups. In September of 2020, a court in India would acquit 32 of the 49 people charged with the destruction of the Masjid – the remaining 17 had died while the case was under way. One-time Deputy Prime Minister LK Advani, and BJP leaders MM Joshi and Uma Bharti were among those freed of any wrongdoing in the destruction of the historic mosque. The BJP came to power in 2014 promising the construction of Ram Mandir at the site – an undertaking that saw Prime Minister Narendra Modi laying the foundation stone for a Hindu temple at the site in August 2021 which was completed in early 2024.

Ultimately, the Babri Masjid versus Ram Mandir issue was decided by the Supreme Court of India, which unanimously ruled in August 2019 that the disputed site of Ayodhya where the Babri Masjid stood be given to Hindus who want a temple built there; and the Mosque be rebuilt on a plot of land allocated for such. The deciding factor in the Supreme Court decision was a report by the Archaeological Survey of India which stated that the remains of a building "that was not Islamic" were found beneath the structure of the demolished Babri mosque – laying credence to the claim that a Mandir once stood at the site.

DARBAR SAHIB MODEL – CO-OPT AND CONVERT.

How would the case against the Darbar Sahib score, in the event an Indian Court had to decide on a petition filed by any of the Hindu right wing groups – to decide that the Darbar Sahib was indeed a Vishnu Mandir?

The arguments of the other side will most likely rely on two issues: (i) The model of co-option and (ii) Classical Sikh Literature sources that point to the fact that Darbar Sahib was a Mandir in honor of Vishnu.

The Bhakti Bharat website (bhaktibharat.com) for instance – on its page titled “Golden Temple” has the following paragraph: *The Harmandir Sahib is also spelled as Harimandar, Harimandir, or Harmandir Sahib. It is also called the Durbār Sahib, which means sacred audience, as well as the Golden Temple for its gold leaf-covered sanctum centre. The word Harmandir is composed of two words: Hari, which scholars translate as Bhagwan Vishnu, and mandir, which means house. The Sikh tradition has several Gurdwaras named Harmandir Sahib, such as those in Kiratpur and Patna. Of these, the one in Amritsar is most revered.*

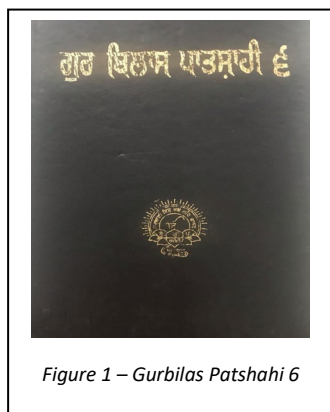

Figure 1 – Gurbilas Patshahi 6

The principle of co-option is at work here. The suggestion is that all Sikh Gurdwaras that have the word “Harmandir” are actually “Mandirs in honor of Bhagwan Vishnu.” And if X number of Gurdwaras are Vishnu Mandirs, then the rest are fair game for co-option too. The accounts pertaining to Darbar Sahib contained within the pages of Classical Sikh Literature would be the equivalent of the Archaeological Survey of India Report in the Babri Masjid case. These accounts could well be the deciding factor as was the Survey report in the Masjid case.

The oldest and root source of Sikh Classical Literature is the Gurbilas Patshahi 6. (Figure 1). This book is authored by Gyani Joginder Singh Vedanti, who

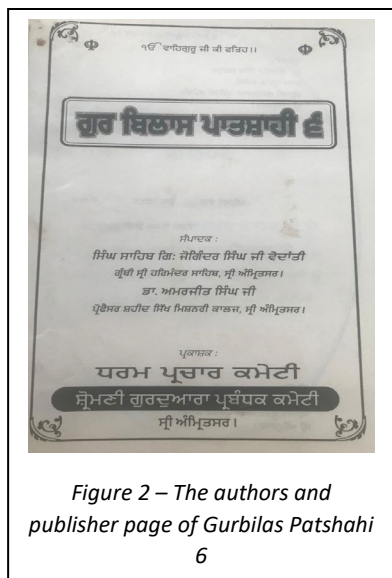

Figure 2 – The authors and publisher page of Gurbilas Patshahi 6

was a Granthi at Darbar Sahib and later the Jathedar of Akal Takhat. It is co-authored by Dr. Amarjit Singh, the principal of Shaheed Sikh Missionary College, Amritsar. (Figure 2). It is published by the Dharam Parchar Committee of the Shromani Gurdwara Parbandak Committee (SGPC).

There are 14 forwards praising the book "sky high". The forwards are written by the "who's who" of the Sikh religious leadership - personalities like Prof Manjit Singh Jathedar, Ranjit Singh Jathedar, Jathedar Tohrra of SGPC,

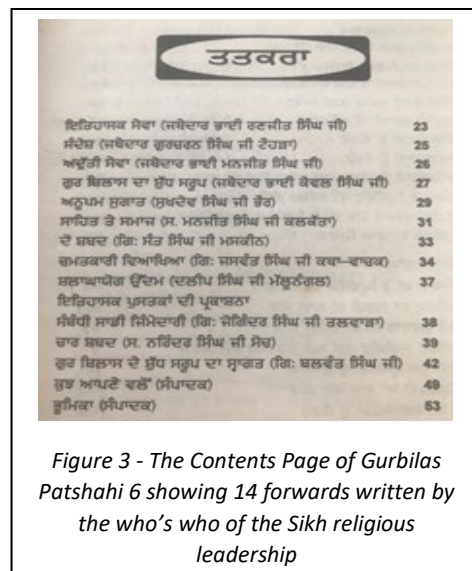

Figure 3 - The Contents Page of Gurbilas Patshahi 6 showing 14 forwards written by the who's who of the Sikh religious leadership

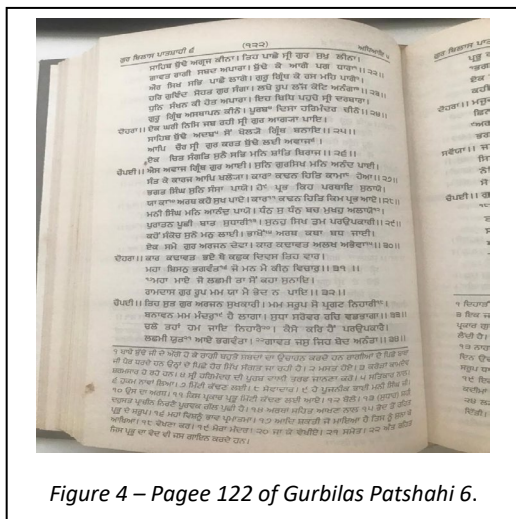

Figure 4 – Page 122 of Gurbilas Patshahi 6.

Gyani Sant Singh Maskeen, Gyani Jaswant Singh Parvana, Gyani Joginder Singh Talwarra etc. (Figure 3). The account of the construction of Darbar Sahib is contained from page 122 onwards - of this book as follows (Figure 4):

ਦੇਹਰਾ। ਕਾਰ ਕਢਾਵਤ ਭਏ ਥੇ ਕਛਕ ਦਿਵਸ ਤਿਹ ਵਾਰ। ਮਹਾ ਬਿਸਨ ਭਗਵੰਤ ਜੋ ਮਨ ਮੈ ਕੀਨੁ ਵੀਚਾਰ। ੩੧। ਮਹਾ ਮਾਏ ਜੋ ਲਛਮੀ ਤਾ ਸੇ ਕਹਾ ਸੁਨਾਇ। ਰਾਮਦਾਸ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਮਮ ਯਮੈ ਭੇਦ ਨਾ ਪਾਇ। ੩੨। ਚੈਪਈ। ਤਿਹ ਸੁਤ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਸੁਖਕਾਰੀ। ਮਮ ਸਰੂਪ ਸੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਿਹਾਰੀ। ਬਨਾਵਨ ਮਮ ਮੰਦਰ ਹੈ ਲਾਰਾ। ਸੁਧ ਸਰੋਵਰ ਰਚਿ ਵਢਾਗਾ। ੩੩। ਚਲੇ ਤਹਾਂ ਹਮ ਜਾਇ ਨਿਹਾਰੈ। ਕੈਸੇ ਕਰਿ ਹੈ ਪਰਉਪਕਾਰੈ। ਲਛਮੀ ਯੁਤ ਆਏ ਭਗਵੰਤ। ਗਾਵਤ ਜਸੁ ਜਿਹ ਬੇਦ ਅਨੰਤ। ੩੪।

Translation: Whence the work had gone on for some days and weeks, the great lord Vishnu contemplated. He informed the great goddess Lakshmi of his contemplation. That Guru Ramdas was my form, there being no distinction between us both. His son, Guru

Arjun, was the manifestation of my form. He has begun to construct my Mandir. And is constructing a blessed pool. Let's go and bless the construction. And contribute our part. Lakshmi thus came with the lord. Singing the praises of the bountiful Vedas.

The narrative in Gurbilas continues; the gist of which is that Vishnu and his consort had come in the form of disguise as Sikhs to help in the construction of Darbar Sahib. Upon completion, both had revealed their true identities to Guru Arjun, who in recognition of their service named the place Hari Mandar meaning Vishnu's Temple. It was named Harimandar, a Mandir of Hari; Hari being another name of Vishnu.

GURBILAS PATSHAH 6 – THE EQUIVALENT OF THE ARCHEOLOGICAL REPORT OF BABRI MASJID

The Gurbilas Patshahi 6 is a gold mine of evidence for the Hindutva groups. It provides an open and shut case for any number of judges who may hear a case brought by any right wing Hindu groups before their courts. After all it is a book of classical Sikh literature that was first published in the 1800s. It is republished by none other than the highest religious body of the Sikhs, namely the SGPC. Its authors are renowned religionists who occupy the highest seats: Vedanti was a *granthi* at Darbar Sahib and later Jathedar of Akal Takhat. The co-writer is the

head of the Sikh Missionary college. The language of the text is clear, direct and concise in favor of the structure being a Vishnu Mandir.

The finest evidence in any court case is always that which is presented in one's favor by the opposing side. After all, the best evidence a prosecutor in a murder case can have is where the person who is charged provides proof that he committed the murder.

THE TRUTH OF GURBILAS PATSHAH 6.

The Gurbilas Patshahi 6 is a wholly blasphemous book about the first 6 Gurus that was written anonymously in the 1800s and subsequently attributed to one Kavi Sohan. There is no such person as "Kavi Sohan" in Indian or Sikh literature. Bhai Kahn Singh Nabha and Historian Dr Dilgeer exposed us to the fact that the real writers were Nirmlas Gurmukh Singh and Darbara Singh. It was written during the period of 1830 – 1840. The Nirmlas originated from Benares and were part of the larger designs to co-opt the Sikhi of Guru Nanak into Brahmanism. For all intent and purposes then, Nirmlas Gurmukh Singh and Darbara Singh were part of the conspiracy to Hijack Sikhi.

The narrative on page 122 is of course fake. Coming from the Nirmlas as the hijackers of Sikhi, it is meant to suggest that Sikhi and everything connected to Sikhi (including the Darbar Sahib) has its roots in Snatan or Hindu beliefs.

Guru Arjun named the place "Darbar Sahib" meaning a court of learning. The Udasis renamed it Hari-mandir, and the Nirmlas popularized it as Harmandar Sahib. The British coined the term Golden Temple and the Indian media calls it "Swaran Mandir." The original name Darbar Sahib has been virtually obliterated.

The history and background of the blasphemous book Gurbilas Patshahi 6 is provided in my book *The Hijacking of Sikhi*¹. This blasphemous text was banned by the Akal Takhat in the 1970s. But the deras and taksals defied the banning and continued to use it as a standard text for their discourses. It was then re-published by Joginder Singh Vedanti and Principal Dr Amarjit Singh in 1998.

When the Nirmlas controlled Darbar Sahib - they had installed statues of Vishnu and his 24 Avatars (reincarnations) in the *parkarma* of the pool. The narrative that the Nirmlas created was that these statues had "appeared mystically on their own," and were thus a sign of "divine intervention." The statues remained there for decades until Prof Gurmukh Singh and Gyani Ditt Singh of the Singh Sabha movement single handedly removed and delivered them to nearby Hindu Mandirs.

Despite it' banning, Gurbilas Patshahi 6 was re-published by Joginder Singh Vedanti, Principal Dr Amarjit Singh and the SGPC. Gyani Gurbaksh Singh Kala Afgana wrote a para by para rebuttal to expose the blasphemy of Gurbilas Patshahi 6². By the time Afgana's book got published, Vedanti became Jathedar of AT - so he used his position to ex-communicate Afgana. SGPC then banned the book a second time. Today, Gurbilas Patshahi 6 is used as a standard text book in *deras*, *taksals* and *sampardas* to train *granthis*, *parcharaks* and *katha vachaks*.

WHEN OUR LIES BECOME THE TRUTHS OF OTHERS.

The Gurbilas Patshahi 6 is a complete lie. But it is *our* lie. We Sikhs consider it a "classical historical text" and a "source of classical Sikh literature."

The January 2022 Edition of the Sikh Bulletin carried an editorial titled "When Our Lies Become the Truth of Others." (<https://www.sikhbulletin.com/Bulletins/SikhBulletin2022Issue1.pdf>). The crux of the editorial was that our *granthis* are full of distortions and lies, and they are powerful weapons in the hands of the enemies.

¹ Karminder Singh Dhillon, *The Hijacking of Sikhi* (Revised Edition), KL: Sikhi Vichar Forum, 2022.

² ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 6: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ-ਰੂਪ ਮਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 'ਪਰਖ-ਦਰਬਾਰ' ਵਿਚ (Gurbilas Patshahi 6 Examined in the Court of Guru Nanak's Benchmark as Stipulated in the Sri Guru Granth Sahib).

Here are some excerpts from the editorial. *"The first thing our own lies did was to destruct our own truths...." "The second thing our own lies do is that they become the truths of others. In the hands of "others" who view Sikhs and Sikhi through the lens of antagonism – such "truths" come back to haunt us badly. The solution is to sieve out our lies, discard our falsehoods, and disown the untruths that fill our so called classical literature and pollute our psyches. These are the lies that fill the pages of our Janm Sakhis. These are the falsehoods that blacken the pages of Sooraj Parkash, Bhagat Maal, Gurbilas Patshahi 6, Bachitar Natak (Dasam Granth), Sarab Loh, some 35 other primary classical texts and hundreds more derivative ones."*

The subject matter of these problematic texts continue to create issues that are equally problematic. The issue in 2023 was that the word "Vaheguru" has its origins in Hindu deities. In 2022 the issue was that "Guru Gobind Singh ji sent 5 pyare to Benares to study the Snatan Dharma." In 2021 it was that "Guru Gobind Singh wrote one version of the Ramayan." The issue now is that "Harmandar Sahib was originally a Vishnu Mandir."

The irrefutable "evidence" of all the above and many more lies is found in our so called classical literature.

The issues will keep changing. Fighting them will be like fighting bush fires endlessly. What needs to be done is a clean out of our so called "classical texts" and expunge the narratives that provide the basis and support for such lies. Which body, institution can or will do that is the question.

Karminder Singh Dhillon, Phd (Boston)
Editor-in-chief.

ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਮੰਦਿਰ ਕੌਣ ਕਹਿ ਰਿਹੈ?

Who Says Harmandar Sahib is Vishnu Mandir?

Bhai Rajinder Singh Khalsa Panchayat

<https://www.youtube.com/watch?v=hEcOCwforI4>

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਬੰਧੀ ਬੀਬੀ ਜੁਗਰਾਜ ਕੌਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ

Bibi Jugraj Kaur on Dasam Granth

<https://youtu.be/DyLNubopj7M?si=96p8-g8hCARnMKGh>

EDITOR'S PICK VIDEO: Bibi Jugraj Kaur is a resident of Brampton, Canada who has done her MA in Comparative Religion from the University of Toronto. She is one of the few scholars of the Sikh panth who have conducted a serious study of the contents of the Dasam Granth and other contemporary Sikh literature. She was introduced to the DG from age 13 and has been fascinated by its messages ever since. Her understanding of DG is as deep as it is wide, making her a foremost authority on the text. This video is definitely worth a listen for those of us seeking an understanding of the origins, history and contents of DG.

ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ

Koat Koti Meyri Aarja

Karminder Singh, PhD (Boston)
dhillon99@gmail.com

This *shabd* is composed by Guru Nanak and recorded on pages 14 and 15 of the Sri Guru Granth Sahib ji (SGGS). It is the second *shabd* of Sri Rag – the first rag of the SGGS.

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ || Sri Rag Mehla 1

Sri Rag First Mehel

ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ || Koat Koti Meyri Aarja Pavann Peeann Apeyao.

Koat - Lit. Tens of millions. **Koti** – Lit. Of tens of millions. **Koat Koti** – Metap. Greatly extended, prolonged, protracted. **Meyri** – Self, mine. **Aarja** – Lifespan. **Pavann** – Lit. Air. **Peeann** – Lit. Water. **Apeyao** – Live, survive. **Pavann Peeann Apeyao** – Lit. Survive on air and water. Idio. Freed from having to earn a living.

Should My Lifespan Be Greatly Extended and I Survived Without Having to Earn a Living;

ਚੰਦੁ ਸੁਰਜੁ ਦੁਇ ਗੁਫੈ ਨ ਦੇਖਾ ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨ ਥਾਉ || Chand Suraj Doey Gufaiy Na Deykha(n) Supnaiy Saonn Na Thao(n).

Chand -Lit. Moon. **Suraj** – Lit. Sun. **Doey** – Both **Chand Suraj** – Metap. Day and night. **Gufaiy** – Lit. Within a cave. **Na** -Negative. **Deykha(n)** - Lit. Look, see. **Supnaiy** – Lit. Dream. **Saonn** -Slept. **Thao(n)** – Lit. Place. Metap. Need. **Supnaiy Saonn Na** – Lit. Have not slept even in my dreams. Not slept at all.

If I Stayed in a Cave Day and Night and Did Not Need to Sleep at All.

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ || ੧ || Bhi Teyri Kimat Na Pvaiy Hao(n) Kevad Aakha(n) Nao.

Bhi – Even then. **Teyri** - Your. **Kimat** – Lit. Worth. Value. Sp. Greatness. **Na** – Negative. **Pvaiy** – Lit. Become known, become evident. Sp. Realized. **Hao(n)** – I, self, me. **Kevad** – From ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ *Kina Vadda*. How immense. **Aakha(n)** – Lit. Say, speak of, narrate. **Nao**- Lit. Name. Sp. from the word ਨਾਮਣਾ *Namnna* meaning credentials, standing, reputation, position. Meaning derived from ਆਪੀਨੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ || ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੈ ਚਾਉ || *Apeeney Aap Sajeyo Apeeney Racheyo Nao*. SGGS Page 466. Sp. Divinity as the Creator's primary standing.

Even So I Would Not **Have Sufficient Time to** Realize Your Greatness O Creator; How Then Do I Narrate of Your Immense Standing.

ਸਾਚਾ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਜ ਥਾਇ || Sacha Nirangkar Nij Thaye.

Sacha - From Sanskrit Sayta, in Perpetual Existence, the Creator; pertaining to the Creator. **Nirangkar** – Formless, fathomless. **Nij** – Lit. Personal. **Thaye** – Lit. Location, place. **Nij Thaye** – Sp. Located Within.

The Creator Who Is in Perpetual Existence Is Formless and Thus Located Within, **O Mind**.

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖਣਾ ਜੇ ਭਾਵੈ ਕਰੇ ਤਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ *Sunn Sunn Aakhann Aakhanna Jay Bhavaity Krey Tmaye.*

Sunn Sunn – Upon hearing. **Aakhann** - Narrative. **Aakhanna** -Saying, narrating. **Sunn Sunn Aakhann** – Idio. Hearsay. **Jay** - If. **Bhavaity** – Lit. Pleases, desirous. Sp. In accordance with His **Hukm**. **Krey** - Lit. Does, acts, causes, predicates. **Tmaye** – Desire, attraction.

Narratives **Regarding His Location** Are Hearsay; The Desire **to Realize Him Within** Is Predicated On the Confines of Hukm.

ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ ਪਾਇ ॥ *Kusa Katiya Var Var Pisann Pisa Paye.*

Kusa – Slashed. **Katiya** - Lit. Cut. **Var Var** – Repeatedly. **Katiya Var Var** – Cut into pieces. Idio. Sacrifice of self. **Pisann** – Grinder. **Pisa** – Grind. **Paye** – Lit. Put into. **Pisann Pisa Paye** – Idio. Ground to nothing. Idio. Ultimate sacrifice

Literal Meaning: **Should I Be Slashed, Cut Up into Pieces and Ground to Nothing;**

ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੀਆ ਭਸਮ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ ॥ *Agi(n) Seyti Jalia(n) Bhasm Seyti Ral Jao(n).*

Agi(n) - Lit. Fire. **Seyti** - With, in. **Jalia(n)** – Burnt. **Agi(n) Seyti Jalia(n)** – Idio. Sacrifice of self. **Bhasm** – Ash. **Ral Jao(n)** – Lit. Mixed in. Metap. Reduced. **Bhasm Seyti Ral Jao(n)** – Idio. Ultimate Sacrifice.

Literal Meaning: **And Burnt in Fire and Reduced to Ashes.**

Spiritual Message: **Should I Sacrifice My Life Even.**

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥ *Bhi Teyri Kimat Na Pvaiy Hao(n) Kevad Akha(n) Nao.*

Even Such **Ultimate Sacrifice** Would Not Be **Sufficient** to Realize Your Greatness O Creator; How Then Do I Narrate of Your Immense Standing.

ਪੰਖੀ ਹੋਇ ਕੈ ਜੇ ਭਵਾ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ ਜਾਉ ॥ *Pankhi Hoey Kaiy Jay Bhva(n) Saiy Asmani Jao(n).*

Pankhi - Lit. Bird. **Hoey Kaiy** – Become. **Jay** – If, should, could. **Bhva(n)** – Lit. Roam, fly. Metap. Explore. **Saiy** – From which, by which, by virtue of. Meaning derived from ਨਰ ਸੈ ਨਾਰਿ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ ॥ *Nar Saiy Naar Hoey Autrayi*. SGGS 874. **Asmani** – Lit. Skies. **Jao(n)** – Lit. Go.

If I Could Become a Bird and Soar into the Skies by Virtue of It.

ਨਦਰੀ ਕਿਸੈ ਨ ਆਵਉ ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਆ ਨ ਖਾਉ ॥ *Nadri(n) Kisaiy Na Aav-oo(n) Na Kich Peea(n) Na Khau(n).*

Nadri(n) – Lit. Sight. **Kisaiy Na** – None. **Aav-oo(n)** – Come, cause to be, become. **Na Kich** – Nothing. **Peea(n)** – Drink. **Khau(n)** – Eat, consume.

Soar So High That I Would Become Invisible and There Would Be Nothing to Eat or Drink There.

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥ *Bhi Teyri Kimat Na Pvaiy Hao(n) Kevad Akha(n) Nao.*

Even **at That Heights** I Would Not **Have Sufficient Reach to** Realize Your Greatness O Creator; How Then Do I Narrate of Your Immense Standing.

ਨਾਨਕ ਕਾਗਦ ਲਖ ਮਣਾ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕੀਚੈ ਭਾਉ ॥ *Nanak Kagad Lakh Mnna Parr Parr Kechaity Bhao(n).*

Kagad - Lit. Paper. **Lakh** – Lit. One hundred thousand. Metaph. Unlimited. **Mnna** – Lit. Measure of weight. **Parr Parr** – Read abundantly. **Kechaity** – Do, undertake. **Bhao(n)** – With love, with diligence.

Nanak, If I Had Unlimited Paper and Undertook to Read **About You** with Diligence;

ਮਸੂ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਲੇਖਣਿ ਪਉਣੁ ਚਲਾਉ ॥ *Msu Toat Na Aav-ee Leykhann Paonn Chlao(n).*

Msu – Lit. Ink. **Toat** – Limit, end. **Na Aav-ee** - Does not happen. **Leykhann** – Lit. Writing instrument. **Paonn** - Lit. Wind, air. **Chlao(n)** – Lit. Executes.

And Then with Unlimited Ink Wrote About You with The Wind as My Writing Instrument.

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ *Bhi Teyri Kimat Na Pvaiy Hao(n) Kevad Akha(n) Nao.*

Even Then I Would Not **Have Sufficient Resources to** Realize Your Greatness O Creator; How Then Do I Narrate of Your Immense Standing.

The Road Not Taken

Robert Frost

Two roads diverged in a yellow wood,
And sorry I could not travel both
And be one traveler, long I stood
And looked down one as far as I could
To where it bent in the undergrowth;

Then took the other, as just as fair,
And having perhaps the better claim,
Because it was grassy and wanted wear;
Though as for that the passing there
Had worn them really about the same,

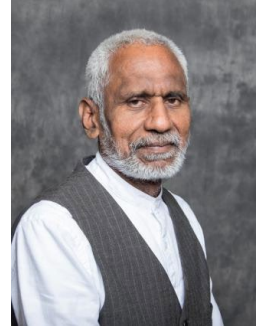
And both that morning equally lay
In leaves no step had trodden black.
Oh, I kept the first for another day!
Yet knowing how way leads on to way,
I doubted if I should ever come back.

I shall be telling this with a sigh
Somewhere ages and ages hence:
Two roads diverged in a wood, and I—
I took the one less traveled by,
And that has made all the difference.

NOTE: Our two regular columns by Karminder Singh PhD “Sakhi Analysis” and “Gurbani Verse Analysis” have been held over to make space for other articles.

Khalsa State Modeled after the Vatican State

Tennyson Samraj
Chair, General Arts
Professor of Philosophy,
Burman University
tsamraj@burmanu.ca

Abstract: This paper presents a bold, realistic plan for The Sikh's aspiration for the Khalsa state. To this end, it is proposed: (1) to create the Khalsa State modeled after the Vatican state, where the Chief Guru, like the Pope, can be both the temporal head of the Khalsa State and the spiritual leader of the Sikhs in India and around the world. The Khalsa State is to be created from the area around the Harmandir Sahib Temple of Amritsar, modeled as the Vatican State created around St Peter's Cathedral. (2) The Punjab state government continues and maintains the current relationship with India's federal or central Government. (3) The Khalsa State accepts India's sovereignty and consigns foreign policy to the Indian Government. The Khalsa State would create a religious Enclave for the Sikh people, similar to the Vatican State for Catholics.

Introduction

Guru Nanak stated that "there is no Hindu or Musalman." His idea provided the basis for a new religion called Sikhism, a syncretism of two leading religions, Hinduism and Islam. The new faith was designed originally to end the conflict between Hindus and Muslims and bring interfaith dialogue. Interfaith dialogue is not about moving towards one world religion but appreciating our diversity. Not until the Muslim rulers and Hindu kings persecuted the Sikhs did they become self-defensively militant and political after and between Guru Arjan and Guru Govind Singh's tenure as Gurus. The original intent was never intended to be a political power. The whole purpose of the origin of Sikhism was for the unity between Hindus and Muslims. In light of the original idea related to the birth of Sikhism, it would be a welcome idea to revisit the background of how Sikhism as a religion came to fruition. Creating a Khalsa state based on the Khalsa Ideal to bring unity in India not only between Muslims and Hindus but unity between all faiths would be an ideal reason to envision a Khalsa state modeled after the Vatican State.

Khalsa State is modeled after the Vatican State.

The Vatican State was created to end the Papacy's political power. The creation of the Vatican State reduced the Papacy to playing only a spiritual role. But to appease the church's power, Mussolini agreed to give the church limited statehood but whose primary purpose was only spiritual. In this process, the Italian Government got land the church owned in Rome and made Rome the Capital of Italy. This model can serve as a precedent for other religious conflicts related to the Khalistan movement, the Plight of Dalia lama, or Muslims' aspiration for a caliphate. The Vatican model can serve as a basis to settle at least two religious conflicts: (1) the Sikh's quest for a Holy land and (2) the Tibetans' hope of the Dalai Lama returning to the Potala Palace. Creating a Khalsa State around the area of the Harmandir Sahib Temple Complex for the Sikhs would be ideal for the Sikhs (Amir Singh Bains suggests Nankana Sahib--the birthplace of Guru Nanak for the Khalsa state) where the Chief Guru could be the temporal ruler and spiritual leader for all who seek religious tolerance around the world.; creating a Potala state would be ideal for the Tibetans, where the Dalai Lama can be the temporal ruler of the Potala Palace and the spiritual leader of all who practice Lamaism.

The Sikh religion has adapted its core tenets from Muslim and Hindu beliefs. Sikhs' faith in Monotheism is from Islam's ideal that God is one. Yet, it holds many deeply religious convictions from Hinduism. Both Islam and

Hinduism emphasize the oneness and 'unborn' nature of God. The role Sikhs can play in the subcontinent of India is immense. We can define and defend what belongs to both religions and yet remain in India. The Khalsa state would be created with the very goal of bringing unity and harmony not only between Hindus and Muslims but the unity of all religions in India. The oneness of God defined by the Sikhs clearly defines Monotheism as belief in one God, not one's God. The emphasis is not on one's God but on the importance that God is one and that God is God of us all. "We are all made of the same Clay." No one has a monopoly over the truth about God. The belief in the oneness of God provides the Sikhs the basis for fraternity and equality of all humans. To this end, every Sikh temple advocates congregational worship, and every Gurdwara langar provides communal meals to enforce the idea of fraternity.

What does the oneness of God mean? The oneness of God is the basis of secularism--the idea being that all religions must be respected. State and religious laws should be separated. If, for some reason, we cannot distinguish between state laws and religious laws, or when there is no distinction between moral laws and legal laws, we end up with a fundamental state--where there is no separation between state laws and moral/religious laws. When this happens, punishment is extended to immoral behavior. In a secular state, punishment can be given only for illegal conduct. Punishing people for immoral behavior would become necessary if we merge state and religious or moral laws together. That is why, in fundamental states, there is a special wing of the police department called the morality police that executes punishment for immoral behavior. What must be noted is that laws are meant only to regulate behavior and never to legislate morality. However, if a fundamental state is created, the State must enforce both legal and moral laws. To legislate morality is to live in a police state.

Respect for all religions necessitates the need for the separation of state and religious laws. The Rule of law is the basis for the Government, not the Rule of God. If the distinction is not made, then which religious laws should the State include and which religious laws should be excluded would be a difficult task. For this reason, the Rule of law requires the separation of religious laws from state laws. The Rule of law is strictly limited and related to life between the womb and the tomb. State laws only deal with life associated with the existential limits between birth and death. Religious laws lead to both moral life and the afterlife. A secular state can only give its citizens the right to hold beliefs about one's ethical conduct or convictions related to the afterlife. But, the State cannot make it part of the state laws or attempt to legislate morality. For those who insist on the necessity for the creation of a fundamental state where there is no distinction between state and religious laws, then the Khalsa state modeled after the Vatican State would appease those who insist on a limited sovereign state.

Can what was and is good for the Pope and his people be good for the Sikhs and Sikhism Historically, Sikhs have always been part of India, but the history of the Sikhs with their fellow Indians under both the Muslim rulers and the present Indian Government has had a checkered past. But, if a new relationship is to be had, we have to present their aspiration as the need for a holy land, where the land of the pure is to define and defend Sikhism as a religion within the context of a limited sovereign Sikh state. If the Khalsa state is created, the chief Guru would be able to maintain a temporal role but only within the Akal Takht and temple complex, while the rest of Punjab would be a secular state. In such a world, the Khalsa State can enjoy the same freedom with limited sovereignty if neutrality is maintained. Why would such a sovereign state have meaning? To the Sikh people, this would be a realistic goal to achieve. It would comply with the nature of Sikhism --which preaches, practices, and propagates pacifism to the world at large. Nothing would fit better than creating a limited sovereign state modeled after the Vatican State.

The Akal Takht--the supreme authority of Sikhism, and the Akali Dal, the political branch of the Sikhs, have, in contemporary times, advocated for both political and religious freedom. While the Akal Takht has been the supreme authority for the Sikhs from the early days of Sikhism, the Akali Dal, founded on December 14, 1920, has been seen as an Indian Sikh political party that defines the will of the Sikhs best. As a political party, they have

ruled Punjab state for decades, and ever since its formation, has remained the political voice of the Sikhs. Realistically, they have political freedom within the homeland of India. What they need to do is to declare Akal Takht as the land of the pure by creating the Khalsa state, where the chief Guru is the temporal leader of the Akal Takht and the spiritual leader of the Sikhs at large. The Sikhs can negotiate with the Indian Government to create a Vatican-style state that allows Sikhs to define and defend their faith as they see fit. The neutrality of the Khalsa State understood in the context of sovereignty, would imply that the foreign and defense policy be in the hands of the Indian Government. The Vatican State enjoys security without any expense. Similarly, Sikhs can expect the same from the Indian Government. Sikhs can expect the same privileges of a limited sovereign state if they subject their foreign policy and defense to the Indian Government.

While it is argued that a limited sovereign state would make the chief Guru the head of the Khalsa state, the rest of Punjab can continue its federal relationship — "one sovereign spiritual country within one sovereign, secular Government, while the Khalsa State can write its constitution for its temporal State, Punjab can be an integral part of India and can share with the rest of India the same currency, passports, legal and parliamentary system of Government. India is a democratic state. The Sikhs can expect the same political freedom offered to all Indians to run for political office like any other Indian.

Conclusion

If the purpose of creating a Khalsa state is to bring unity not only between Hindus and Muslims but unity of all faiths and to engage in inter-faith dialogue, the following is suggested. (1) Petition the Indian Government to create a new state called the Khalsa State (like the Vatican state) around the area occupied by the Akal Takht and the temple complex to create a holy land and not a homeland for the Sikhs. (2) Declare Harmandir Sahib as an 'abode of the pure.' Declare the Akal Takht as the land of the pure' as envisioned by the Sikhs community. This would allow the Sikhs to define and defend their faith as an enclave within the Punjab state (India) without demanding a sovereign state for all the Sikhs. (3) Invite the Akal Takht to form the Khalsa State, where the Chief Guru would be the temporal head and the spiritual leader of all Sikhs around the world (4) Request the Akali Dal to continue to elect their state government to preserve the Sikhs' culture and tradition in the context of a secular state. (5) Consign Foreign and Defense Under the Control of India. Acknowledge India's continued claim that the Punjab state is an integral part of India by consigning foreign and defense matters to the Indian Government. (6) Appeal to India's Goodwill. Appeal to India's goodwill and expect India to direct and dictate the results. This would provide fraternity for the Sikhs.

SIKH BULLETIN VOL 2/2024 AS A SPECIAL ISSUE

The Editorial Board desires to make Volume 2/2024 of the Sikh Bulletin a Special Issue dedicated to the messages, teachings, and philosophy of Guru Nanak. The issue will be published on our website and delivered into the email inboxes of our subscribers on or around the 1st of Vesakh 2024 in commemoration of Guru Nanak's 545th birthday which falls on that day.

Contributors wishing for their work to be published in this Special Issue are welcome to submit articles relating to Guru Nanak's life, bani and philosophy by 20th March 2024. Kindly refer to page 49 of this issue for general submission guidelines. Editor.

Sikhi and AI: Opportunities and Challenges

Jogishwar Singh Switzerland, PhD.

jogishwarsingh@gmail.com

Artificial intelligence (AI) has become a burning topic of our days. ChatGPT recently completed a year of its existence with a drama in the media about the dismissal of its CEO, Sam Altman, followed by his rapid reinstatement following a revolt by his company staff demanding his return. All Sikhs should be concerned about the impact of AI on Sikhi, especially on Sikh youth settled outside India who are now quite numerous. There was recently an article about Sikhi and AI in a magazine from Kolkata³, so the issue is beginning to be discussed. It is divided into two sub-sections with titles: “Using AI for Promoting Sikhism” and “Overcoming the Challenges of AI”. It raises pertinent issues by first briefly explaining what AI is and what it can do. Right at the start it says, “The appropriate usage of AI can help in the promotion of Sikhism. However, awareness of the pitfalls of using AI for religious purposes is essential. So, we must use AI with caution in spiritual matters”. It goes on to say, “While AI can provide valuable insights and resources, human guidance remains essential. Religious leaders, scholars and experts should play a central role in interpreting and contextualizing the teachings of Sikhism. With vast amounts of information available through AI-powered platforms, it becomes crucial to validate the sources and ensure the authenticity of content.”

These few words are key to an issue which needs much more elaboration without eliciting extremist reactions which seem to be the bane of any scholarly discussion on the issue of authentic interpretation of the message of the Sikh Gurus, a message which has become diluted over the years through deliberate misinterpretations, deliberately falsified sources, translations based on such inaccurate sources and the hijacking of Sikh institutions by persons having a vested interest in suppressing the true message of Sikh Gurus, especially that of Guru Nanak, since it weakens their hold on credulous Sikh masses.

Such a phenomenon is not unique to Sikhi. Doctrines propagated by the Roman Catholic Church already in 325 A.D. after the First Council of Nicaea were challenged by scholars who tried to show that the decisions elaborated at this Council convened by Emperor Constantine, I did not reflect the true message of Jesus Christ. They cited different sources like the Gnostic Gospels from some of the earliest Christian congregations in Alexandria to contest the official doctrine being imposed on believers by the Church at the behest of the emperor.

Several centuries later, Martin Luther nailed his 95 theses to the church door in Wittenburg on October 31, 1517, which began the Protestant Reformation. Luther was not exactly the first person questioning the doctrines being preached by the Catholic Church having a Pope at its apex. He was influenced by thinkers like Desiderius Erasmus, John Wycliffe, Jan Hus, Augustine of Hippo, Girolamo Savonarola, and others. Their views, crystallized by Luther through the Reformation, can be summarized in three “Solas”: Sola gratia, sola fide and Sola scriptura, meaning by faith alone, by grace alone and by scripture alone. Luther vehemently opposed the sale of Indulgences by the Catholic Church. Indulgences were instruments sold by the Roman Catholic Church through which believers could purchase full or partial remission of the punishment of sin for their family members.

These historical precedents bear resemblance to the state of present-day Sikh institutions which are in the hands of what has evolved to be a kind of priestly privileged class, in total contradiction to what Guru Nanak and other Gurus said. Their message was a social revolutionary challenge to the caste ridden Indian society. It was and is a message of liberation and enlightenment, freeing Sikhs from the hold of rituals, superstitions, priests,

³ The Sikh Review, September 2023 issue, Pp 6-8, Dr Devinder Pal Singh, Director, Centre for Promoting Sikhism, Mississauga (Ontario, Canada).

pilgrimages and the rule of fear imposed by religious and political masters. Guru Nanak gave us this creed of fearlessness; Guru Gobind Singh formalized its manifestation.

Sikhi has no place for a priestly class acting as an intermediary between the Sikh and the Almighty. The message of Guru Nanak posed such a challenge to privileged classes that centuries long efforts have been made to counter it by distorting Sikhi as a kind of sect or offshoot of preceding religious beliefs in order to dilute its revolutionary character.

Imaginary hagiographies were created in the 18th and 19th centuries to present Guru Nanak as some kind of miracle worker. A snake was supposed to have shielded his face from the Sun. Similar distortions were foisted on the life of Guru Gobind Singh by making him a worshipper of Goddesses with a prior life meditating in the Himalayas. Any scholar challenging such distortions is subjected to abuse, threats of expulsion from the Panth or even physical violence.

People from other religions used such spurious sources to publish translations of the Guru Granth Sahib which have now become the sources for further study by most Sikh and non-Sikh scholars endeavoring to decipher the message of the Sikh Gurus. This is where the link to AI comes in since ChatGPT or other AI engines like Bing provide information based on such published sources. Scholars like Dr Karminder Singh Dhillon try to counter Nirmala influenced sources by proposing Sri Guru Granth Sahib as the only reliable source of Tat Gurmat, exposing Janam Sakhis and other such sources as unreliable distortions meant to weaken the revolutionary character of the Gurus' message. For them Gurbani should be understood only through Gurbani and not through unreliable hagiographic accounts.

Hence, if the data pool is itself corrupted, all sampling done by AI and ChatGPT will be corrupted as well. Particular attention has to be given to cleaning up the data pool. The emphasis has to be placed on such cleaning up of sources rather than wide use of AI. The sheer volume of corrupted data means that it cannot be removed. However, Tat Gurmat scholars can put content based on Gurbani on the internet in English since this language is the medium of AI. A lot of such content based on Tat Gurmat is in Punjabi. Several books and videos of scholars like Prof. Gurmukh Singh, Giani Dit Singh and Bhai Sahib Bhai Kahn Singh Nabha which are in Punjabi need to be translated into English and put on the internet. New and original content can be simultaneously added in English through books and magazines.

Such rectification is the work of institutions, universities, research centers, most of which are under control of Nirmala, Dera, Taksali or Sampardayi thought. It would be unrealistic to expect rectification from such institutions, universities or academies named after Guru Granth Sahib which keep propagating messages distorting the revolutionary egalitarian liberating message of Guru Nanak and other Sikh Gurus. This work seems to be falling to individuals who have very limited resources.

Hence the acute danger that AI could accentuate the distortions making Sikhi resemble just another offshoot of existing religions with their social practices which Sikh Gurus totally rejected. Violent reactions by established Sikh hierarchy against scholars questioning such distortions are just a reflection of their fear that their privileges could be challenged if true interpretations of Sikh Gurus' message of liberation and enlightenment were to become general currency among Sikhs, most of whom remain enmeshed in the net woven by such interested parties. When no arguments can be found to counter Tat Gurmat interpretations by some scholars, physical violence is used to silence such voices

AI can prove to be a double-edged sword if enough Tat Gurmat data is put on the internet to provide a balancing act to the voluminous mass of hijacked hagiographies, translations of the Guru Granth Sahib and deliberately distorted documents flooding the internet.

The intention or purpose of those who develop AI programs is important. A Nirmala influenced developer wanting to paint a tainted picture of Sikhi will design and develop an AI application in such a way that only such

datasets of big data are selected as suit his/her purpose. On the other hand, Tat Gurmat proponents will select only those datasets which reflect their view. They will ignore those datasets which are not in line with the message of Sri Guru Granth Sahib as per their understanding.

Tat Gurmat scholars believe that vested interests bent on distorting the true message of Guru Nanak have hijacked Sikh institutions. This already creates a difficult initial situation. AI programs by default would tend to pick up what is already spread as big data by the Nirmalas and other such parties. Their version is widely accepted as the true version of Sikhi by general Sikh masses.

It would not be fair to blame credulous Sikh masses for not challenging such distortions in a more forceful manner. The fault lies with Sikh leaders, heads of Sikh institutions, Katha Vachaks, Dera Chiefs, myriad Sants / Babas and Taksalis who are more concerned with preserving their privileged status by tightening their hold on Sikh masses using such spurious sources as bases of Sikhi.

Hope arises since an increasing number of young Sikhs, men and women, especially outside India, who, having been educated in Western educational institutions, away from the influences of Babas, Deras, Taksals etc, are striving to get a proper understanding of the true message of Sikhi which is in tune with their views about the environment, rational thinking and liberation from fear in a menace ridden world where intolerance is rising. The Guru Granth Sahib shows them that there exists a universal message of peace, co-existence and enlightenment which frees us from meaningless rituals, superstitions, the hold of a venal priestly class and intolerance.

AI can assist their views by making it easier for scholars to access their views. Without a sustained corrective effort to present the Tat Gurmat view on the internet, AI will contribute to further entrenching the presently current hijacked view of Sikhi as just another offshoot of miracle fostering inequality religious doctrines. Guru Nanak set an example of Samvaad. He not only questioned existing religious and social practices but had the gumption to debate with Sidhs, Mullas, Pandits and others to challenge their views without fear. Our future generations need to emulate this example without being cowed down by existing shackles of orthodoxy. Sikhi means questioning existing practices and understanding the genuine message of our Gurus.

AI can not only provide a tool for providing right interpretations of Sikhi but also provide a channel for unearthing hijacked versions of Sikhi to properly counter them by providing detailed *shabds* from the Guru Granth Sahib to establish the primacy of the Shabad Guru to replace the presently prevalent practice of bodily Gurus in the form of Babas, Deras, Sants et al. The double-edged sword of AI needs to be wielded by educated young Sikh scholars motivated to free themselves from the hold of vested interests masquerading as the guardians of Sikhi and Sikh institutions. AI might enable new Sikh reformers to arise by using AI to nail their Tat Gurmat beliefs to the doors of existing institutions, undeterred by threats of physical or mental violence.

What needs to be done? Right information must be provided in English. Sikhs need to be observant and provide feedback to AI programs available in the AI sector, for example ChatGPT or Bing, which might be spreading information not in line with the message of the Sri Guru Granth Sahib. Sikhs should actively engage with them to make them rectify sources of false information. Sikh scholars should design and develop their own KI programs to identify fake information to make general public aware of this.

Herein lies a big opportunity to win back what has been hijacked by vested interests. Sikh forums should actively participate in European Union organs discussing regulations about utilization of AI. The agenda here should be to ensure that religious texts are interpreted as per their true spirit and understood as meant by their creators. In this way, AI and machine learning technologies can be major opportunities for Sikhs and others.

Wherever the crowd goes run in the other direction. They're always wrong.

Charles Bukowski American poet, novelist, and short story writer. 1920 - 1994

Artificial Intelligence's Impact on Science-Religion Dialogue

Dr. Devinder Pal Singh

Center for Understanding Sikhism, Mississauga, Ontario, Canada

Abstract. *The science-religion dialogue refers to the ongoing and dynamic conversation between the realms of science and religion, exploring their respective domains, methodologies, and implications. This dialogue has been a topic of interest for centuries and continues to evolve as scientific discoveries and religious interpretations develop. Artificial intelligence (AI) can facilitate science-religion dialogue by analyzing vast amounts of data, identifying common ground, and promoting respectful discussions. It can assist in translating complex scientific concepts for broader understanding and fostering a bridge between differing perspectives. The intersection of AI and the dialogue between science and religion can also raise various concerns and challenges. While AI is a neutral tool, its applications and interpretations can also influence the dialogue in ways that might be perceived as harmful. This article elaborates on some potential ways in which AI could impact science-religion dialogue:*

Introduction. In an era marked by unprecedented technological advancements, artificial intelligence (AI) stands as a symbol of humanity's quest to unravel the mysteries of existence [1-4]. As science and religion, two formidable forces shaping our understanding of the world, engage in a perpetual dialogue [5-8], the advent of AI introduces a new and dynamic dimension to this age-old conversation. This article delves into the intricate interplay between AI and the science-religion dialogue, exploring the profound implications that emerge at the crossroads of technology, spirituality, and ethics.

The convergence of AI and the science-religion discourse prompts us to reconsider fundamental questions about the nature of consciousness, the essence of humanity, and the ethical boundaries of technological innovation. As AI systems exhibit ever-increasing capacities for learning, reasoning, and decision-making, they challenge traditional conceptions of intelligence, agency, and even the divine. This unfolding narrative invites us to grapple with the implications of human-created intelligence on religious doctrines that have, for centuries, shaped our understanding of life's purpose and the cosmos.

This article seeks to unravel the multifaceted impact of AI on the science-religion dialogue, exploring key themes such as ethical considerations in AI development, the integration of technology into religious practices, and the evolving philosophical discourse on the relationship between creator and creation. As we embark on this exploration, we navigate the terrain where algorithms intersect with morality, where neural networks converge with theological frameworks, and where the aspirations of artificial intelligence collide with age-old questions about the meaning of existence.

The dialogue between science and religion has historically been characterized by tension but has also been a source of inspiration and mutual enrichment [9-12]. Now, as AI becomes an increasingly pervasive force in our lives, it challenges us to reconsider the boundaries of knowledge, morality, and spirituality. This article endeavors to unravel the intricacies of this evolving discourse, shedding light on the profound transformations that emerge as we stand at the crossroads of artificial intelligence and the perennial search for truth and meaning.

Artificial Intelligence. Artificial Intelligence (AI) refers to developing computer systems or devices to perform tasks that typically require human intelligence. These tasks include learning, reasoning, problem-solving, perception, language understanding, and environmental interaction. AI aims to create machines or software that mimic cognitive functions, allowing them to adapt and improve their performance over time. It involves developing algorithms and models that enable devices to process information, make decisions, and exhibit behaviour that, in some contexts, may seem intelligent [1-3].

AI can potentially impact science-religion dialogue positively and negatively [4]. AI can facilitate Science-Religion dialogue by analyzing vast amounts of data, identifying common ground, and promoting respectful discussions. It can assist in translating complex scientific concepts for broader understanding and fostering a bridge between differing perspectives. Additionally, artificial intelligence (AI) can help identify areas where science and religion intersect, encouraging collaborative exploration and mutual understanding. By leveraging AI-based technologies and devices, Science-Religion dialogue can be enriched with interactive, personalized, and accessible experiences, fostering a more inclusive and informed discourse. The intersection of AI and the dialogue between science and religion can raise various concerns and challenges. While AI is a neutral tool, its applications and interpretations can influence the dialogue in ways that might be perceived as harmful. This article elaborates on potential ways AI could impact science-religion dialogue.

Science -Religion Dialogue. Science-religion dialogue refers to the exploration, discussion, and interaction between the realms of science and religion. It involves an attempt to bridge the gap and find common ground between the perspectives, methodologies, and insights offered by scientific inquiry and religious beliefs. The dialogue can take various forms, including academic discussions, interfaith conversations, public debates, and collaborative efforts to address ethical and moral issues arising at the intersection of science and religion [5-9].

It is well known that there are epistemological differences between science and religion. Science relies on empirical evidence, observation, experimentation, and the scientific method to know and understand the natural world. It is generally concerned with the "how" and "what" questions. In contrast, religion depends on faith, revelation, scripture, and tradition to explore questions about meaning, purpose, and the divine. It often addresses the "why" questions. Thus, there are areas where science and religion address distinct aspects of human experience and existence. Some argue that they are independent domains that can coexist without conflict. Others suggest an overlap and specific questions may be explored from scientific and religious perspectives [10-13].

Historically, there have been instances of conflict between scientific discoveries and religious doctrines (e.g., the Galileo affair). However, many scientists and religious thinkers argue that science and religion can complement each other. Both science and religion often contribute to discussions on ethics and morality. While science provides information about the consequences of actions, religion may offer moral frameworks and guidelines. A growing field of interdisciplinary studies, such as science and theology, explores the intersections between scientific and religious thought. It includes discussions on cosmology, evolution, consciousness, and the nature of reality.

Some individuals seek to integrate their scientific and religious beliefs, finding ways in which the insights from one domain can enrich the understanding of the other [14-25]. This approach is known as "integration" or "reconciliation." Scholars, theologians, scientists, and philosophers engage in ongoing dialogue through academic conferences, publications, and public discussions. This openness to dialogue encourages the exploration of shared insights and the resolution of potential conflicts. Public awareness of the relationship between science and religion can influence societal attitudes. Debates over issues like the teaching of evolution in schools or the role of science in public policy often reflect differing views on the compatibility of science and religion. Recognizing the diversity within scientific and religious communities, a pluralistic approach to the dialogue acknowledges multiple perspectives within each domain. The science-religion dialogue is multifaceted and complex, involving diverse perspectives. It requires ongoing efforts to foster understanding, respect, and cooperation between these two significant human inquiry and experience aspects.

AI and Science-Religion Dialogue Enrichment. AI-based technologies are already playing an active role in ensuring the science-religion dialogue becomes more accessible, personalized, and enriched; thereby, this helps foster a

more profound understanding and appreciation of the intersections between these two realms. Some of the prevalent applications of AI in this field are as follows:

Intelligent chatbots and virtual assistants such as Amazon Echo (Amazon) and Google Home (Google) are used to converse, get information, seek answers to queries, and facilitate discussions on scientific and religious topics. Natural Language Processing (NLP) technologies help understand and interpret human language, allowing AI systems to engage in more sophisticated and context-aware conversations during science-religion dialogue. Voice-activated devices equipped with AI provide hands-free access to information, enabling users to explore scientific and religious topics through voice commands and responses. AI-powered language translation apps such as Google Translate and Microsoft Translator assist in overcoming language barriers, allowing participants from diverse linguistic backgrounds to communicate more effectively in Science-Religion discussions.

Augmented Reality (AR) Apps, such as ARCore (Google), ARKit (Apple) and Microsoft HoloLens, overlay information related to religious practices or scientific concepts in real-time. It offers the participants a visually enriched experience during discussions. Podcasting platforms that cover topics at the intersection of science and religion use AI algorithms for content recommendations, creating a more tailored listening experience for users interested in these discussions. Virtual Reality (VR) Headsets such as Oculus Rift (Facebook) and HTC Vive powered by AI create immersive environments, allowing users to virtually explore religious sites, historical events, or scientific phenomena, fostering a deeper connection to the topics being discussed. AI-driven debate platforms facilitate structured and respectful discussions, providing a framework for participants to present arguments and counterpoints and engage in constructive debate on science and religion.

AI-powered educational apps like Coursera, edX and Khan Academy offer interactive learning experiences, presenting scientific principles and religious teachings in engaging formats to enhance participants' understanding. Avatars with emotional intelligence capabilities are in vogue to simulate more human-like interactions, understanding and responding to users' emotions during Science-Religion discussions. Many social media platforms, for instance, Facebook, Twitter, and Reddit use AI for content recommendations, helping users discover and participate in discussions related to science and religion. AI tools for social media analyze discussions about science and religion, identifying trends, sentiments, and areas of interest within online communities. Devices providing sensory feedback, such as haptic feedback or visual cues, enhance the immersive nature of AI-driven experiences, making Science-Religion dialogue more engaging.

Many AI-driven platforms adapt content delivery based on individual learning styles, ensuring a personalized and practical learning experience for participants exploring the intersections of science and religion. While not explicitly designed for Science-Religion dialogue, platforms like Zoom or Microsoft Teams facilitate online discussions and webinars on these topics. Platforms like Reddit or specialized forums use AI to moderate discussions, recommend threads, or identify relevant content, enhancing the quality of Science-Religion dialogue within online communities. Such online debate platforms, where participants can engage in structured discussions, utilize AI features for moderation and organization, fostering respectful and informative Science-Religion debates.

AI algorithms are in use to recommend relevant articles, books, videos, and other content to users based on their interests, creating a curated experience that aligns with their preferences. AI technologies also make Science-Religion dialogue more accessible to individuals with disabilities by providing features like voice-to-text, text-to-speech, and other assistive technologies. Several platforms, such as Google Docs or Microsoft Office 365, incorporate AI features to assist users in the collaborative exploration of scientific and religious ideas, fostering shared understanding.

Furthermore, AI assists researchers in identifying commonalities and differences between scientific and religious perspectives, contributing to collaborative research initiatives exploring these domains' intersections

[26-30]. AI-driven simulations present ethical dilemmas at the intersection of science and religion, allowing participants to explore and discuss various perspectives on complex moral issues. Thus, using these AI-based technologies and devices, the Science-Religion dialogue is enriched with interactive, personalized, and accessible experiences, fostering a more inclusive and informed discourse. However, it is essential to note that the landscape of AI devices and platforms is continually evolving, and innovations are emerging [1]. More dedicated tools and devices for Science-Religion dialogue will likely appear as technology advances.

Challenges of AI to Science-Religion Dialogue. Even though AI-powered apps, devices and platforms enrich the landscape of Science-Religion dialogue. However, there are several ways in which AI could pose challenges to the science-religion dialogue. A few of these potential ways are outlined hereafter.

The scientific method and religious faith often rely on different epistemological approaches. By emphasizing empirical evidence and data-driven reasoning, AI may inadvertently downplay the importance of faith-based beliefs, causing tension between science and religion. AI algorithms, particularly those designed for data analysis and pattern recognition, may lead to oversimplified explanations of complex phenomena. This reductionist approach might conflict with the nuanced and multifaceted perspectives often present in religious discourse, potentially leading to misunderstandings or misrepresentations. Understanding the depth and complexity of scientific and religious concepts is challenging for AI, making it difficult to facilitate nuanced discussions.

The development of AI systems involves making ethical decisions about the data used for training, the algorithms implemented, and the potential biases embedded in these systems. If AI development lacks ethical considerations, it may inadvertently perpetuate biases or contribute to the dehumanization of individuals, undermining the ethical foundations of many religious traditions. Moreover, if the AI is trained on biased datasets, it may perpetuate existing prejudices, hindering objective and inclusive dialogue.

The rise of AI-generated content and the potential for AI to influence decision-making processes could challenge traditional religious authority structures. Questions about the legitimacy of AI systems' decisions in religious interpretation, ethics, or governance may arise and potentially impact human identity and dignity, especially in contexts where it is used to enhance or modify human capabilities. Some religious perspectives may view such interventions as challenging fundamental aspects of human nature, leading to ethical and theological debates.

AI applications, such as surveillance technologies, might infringe upon religious practices emphasizing privacy and worship freedom. There could be concerns about how AI systems collect and use data related to religious activities, potentially infringing on the autonomy and rights of religious communities. As AI becomes more integrated into various aspects of society, there is a risk of diminishing the importance of human relationships and interpersonal connections. Some religious traditions emphasize the value of human relationships and community, and the increasing reliance on AI could be viewed as a threat to these principles.

Religious beliefs and scientific understanding evolve, making it difficult for AI to keep pace with the changing landscape and adapt its approach accordingly. Considering this view, AI needs a deep understanding of scientific and religious domains to mediate discussions effectively. It is important to note that the impact of AI on the science-religion dialogue will depend on how it is developed, deployed, and integrated into society. Ethical considerations, open communication, and interdisciplinary collaboration between scientists, theologians, and ethicists can help navigate these challenges and foster a more constructive and respectful dialogue.

Overcoming the Challenges. While the role of AI in Science-Religion dialogue enrichment holds great potential, it is crucial to overcome the challenges of AI to such a dialogue. The following approaches might help to tackle these issues.

AI systems must be so designed that they actively seek inclusivity, acknowledging and respecting various perspectives without favoring one another. It can promote a more balanced and open dialogue. Training AI models to recognize and adapt to different cultural communication styles can enhance their ability to navigate diverse conversations in the context of Science-Religion dialogue. AI developers and technical experts must actively work to identify and rectify algorithmic biases within AI systems, employing techniques such as debiasing algorithms and ongoing evaluation to ensure fairness and impartiality. Standardized ethical guidelines for developing and deploying AI in Science-Religion dialogue must be in place to provide a framework for responsible use and accountability. The ethical development of AI in Science-Religion dialogue must involve transparent algorithms, privacy protections, and ongoing efforts to minimize biases, promoting trust among users.

Collaboration between AI developers, scientists, theologians, and ethicists is the need of the hour to create a more nuanced understanding of both domains, promoting interdisciplinary approaches to enhance dialogue. International collaboration in AI research can lead to developing cross-cultural AI systems that consider diverse religious and cultural contexts [29-32], ensuring a more globally inclusive approach to science-religion dialogue.

Implementing robust privacy protection measures to address concerns about the confidentiality of user beliefs and discussions can foster a safe environment for open dialogue. AI models must be trained on ethically sourced and diverse datasets representing various cultural, religious, and scientific perspectives to mitigate biases. Cultural sensitivity training must be implemented into AI models so that they better understand and respect diverse belief systems. It can lead to the reduction of the risk of unintentional offence or misunderstanding. Suitable algorithms must be developed so AI systems can learn and adapt over time, staying current with evolving scientific and religious understandings to provide accurate and relevant information.

Educational initiatives must be encouraged to increase awareness about the capabilities and limitations of AI in Science-Religion dialogue, promoting informed and responsible use. Users of AI technologies and devices must be educated about the role of AI in facilitating dialogue, emphasizing that AI is a tool to assist and augment discussions rather than replace human understanding and interpretation. By implementing these strategies, we can work towards harnessing the potential of AI to enhance Science-Religion dialogue, promoting understanding, respect, and collaboration across diverse perspectives.

Conclusions. The dialogue between science and religion involves exploring and discussing the relationship, conflicts, or harmonies between scientific understanding and religious beliefs. The interrelationship between AI and the Science-Religion dialogue emerges in several dimensions. On one hand, AI contributes to scientific exploration, providing tools for data analysis, simulations, and pattern recognition that enhance our understanding of the natural world. This technological progress can influence perspectives within the Science-Religion dialogue by introducing new insights, raising ethical considerations, and challenging traditional beliefs.

Conversely, discussions within the Science-Religion dialogue often extend to the ethical implications of AI. As AI systems become more sophisticated, questions arise about the moral responsibility of creating intelligent machines, the impact on human identity, and the ethical use of AI in areas like healthcare, surveillance, and autonomous decision-making. These considerations intersect with religious perspectives on the nature of humanity, morality, and the ethical use of knowledge.

Thus, the interplay between AI and the Science-Religion dialogue involves the influence of AI on scientific exploration and the ethical implications of AI technologies, sparking discussions about the responsible use of these advancements within the context of religious and moral frameworks. In conclusion, the impact of AI on the Science-Religion dialogue holds great potential. However, it is crucial to approach its development and deployment with ethical considerations, sensitivity to diverse beliefs, and a commitment to fostering genuine understanding and collaboration. As AI advances, its impact on Science-Religion dialogue will depend on the

responsible integration of technology, ethical considerations, and a commitment to fostering understanding and respect among individuals with diverse perspectives.

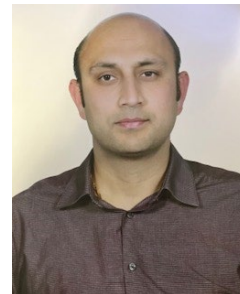
References

1. K. Chowdhary. *Fundamentals of artificial intelligence*. Springer Nature. 2020.
2. Z. Nagy. *Artificial intelligence and machine learning fundamentals: Develop real-world applications powered by the latest AI advances*. Packt Publishing. 2018.
3. A. C. Liu, O.M. Law, & I. Law. *Understanding artificial intelligence: Fundamentals and applications*. John Wiley & Sons. 2022.
4. S. Bhargava, & P.K. Sharma. *Artificial intelligence: Fundamentals and applications*. CRC Press. 2021.
5. S. Henry. *The encounter of faith and science in inter-religious dialogue*. ISPCK. 2005.
6. Michael Welker (Editor). *The science and religion dialogue: Past and future*. Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften. 2014.
7. F. Watts, & K. Dutton. *Why the science and religion dialogue matters: Voices*. 2006.
8. Peter Harrison, *The Territories of Science and Religion*, University of Chicago Press, Chicago, USA, 2015.
9. David M. Byers, *Religion and Science in Dialogue*, America - The Jesuit Review, 5 Feb. 2005.
10. Ian Barbour. *When Science Meets Religion: Enemies, Strangers, or Partners?* Harper Collins, New York, USA. 2000.
11. Yves Gingras, *Can Religions and Sciences Dialogue?* Social Worlds, Humanities and Social Sciences Magazine, 24 Jan. 2019.
12. Peter J. Bowler, *Reconciling Science and Religion: The Debate in Early-Twentieth-Century Britain*, University of Chicago Press, Chicago, USA, 2001.
13. Kathryn Pritchard, *Religion and science can have a true dialogue*, Nature News - International Weekly Journal of Science, Column: World View, Springer Nature, 20 Sept. 2016.
14. Bhai Harbans Lal, *The Harmony of Science with Sikh Religion*, Abstracts of Sikh Studies, Vol. XII:4 (Oct-Dec 2010), pp. 33-46.
15. I. J. Singh, *Science Vs. Religion: What Conflict?* Abstracts of Sikh Studies, Vol. XII:4 (Oct.-Dec. 2010), pp. 63-69.
16. Hardev Singh Virk (Ed.), *Harmony in Science and Sikh Religion*, Publisher: H. S. Virk, Mohali, Punjab, India, 2012, p 29.
17. Hardev Singh Virk, *Scientific Vision in Sri Guru Granth Sahib & Interfaith Dialogue*, Singh Brothers, Amritsar, India. Nov. 2007, p 112, ISBN: 81-7205-400-9
18. Dalvinder Singh Grewal, *Scientific Vision of Guru Nanak*, National Book Shop, Delhi, India, 2008, p 20. ISBN: 978-81-7116-490-0
19. Tarlochan Singh, *Science and Gurbani*, Abstracts of Sikh Studies, Vol. XII:4 (Oct.-Dec. 2010), pp. 70-77.
20. D. P. Singh, *Science and Sikhism - Conflict or Coherence*, Singh Brothers, Amritsar, India, 2018. ISBN: 81-7205-582-X
21. Surjit Kaur, *Sikh Perspective on Modern Scientific Technology*, Abstracts of Sikh Studies, Vol. XII:4 (Oct.-Dec. 2010), pp. 20-32.
22. D. P. Singh, *Ecological Concerns in Sri Guru Granth Sahib*, Abstracts of Sikh Studies, Vol. XII:4 (Oct.-Dec. 2010), pp. 10-19.
23. D. P. Singh, *Science and Religion: The Inter-relationships*, Invited Talk, Indian Science Day Celebration, Chitkara University, Chandigarh-Patiala NHW, Punjab, India. 15 Feb 2019.
24. D. P. Singh, *Guru Nanak: A Prophet with a Scientific Attitude*, Proc. 4th Canadian Punjabi Conference, celebrating the 550th birth anniversary of Sri Guru Nanak Dev. Organized by the Punjabi Heritage Foundation of Canada, Ottawa. 6th July 2019.
25. Devinder Singh Chahal, *Environmental Ethics: Perspectives from Nanakian Philosophy*, Understanding Sikhism, Vol.17:1 (Jan-Dec 2015), pp. 3-15.
26. Devinder Pal Singh. *Using AI to Enhance Knowledge and Understanding of Sikh Doctrines*, 23 June 2023. <https://jeevanjach.com/using-ai-to-enhance-knowledge-and-understanding-of-sikh-doctrines/>
27. Devinder Pal Singh. *Challenges of AI for Promoting Sikhism in the 21st Century (Guest Editorial)*. The Sikh Review, Kolkata, WB, India 71 (09). (Sept. 2023). 6-8.
28. Devinder Pal Singh. *Using Artificial Intelligence for Promoting Sikhism- Beneficial or Harmful*. 11 June 2023. <https://www.sikhphilosophy.net/threads/using-artificial-intelligence-for-promoting-sikhism-beneficial-or-harmful.53970/>
29. Devinder Pal Singh. *Sikhism and Artificial Intelligence – The Mutual Relevance, Understanding Sikhism*, IUS, Quebec, Canada. 25 (1). 2023. In Press.
30. Devinder Pal Singh, *Artificial Intelligence and Its Impact on Punjabi Culture*, Punjab Dey Rang, Lahore, Pakistan 17 (3). 2023. 5-10.
31. Devinder Pal Singh, *Artificial Intelligence and Punjabi Culture*, International Culture and Art (ICA) 5 (4). 2023. 11-14.
32. D. P. Singh, *Punjabi Boli and Artificial Intelligence*. *Sanvad*, Toronto, Canada. 37(159). July 2023. 26-27.

Auspiciousness and Ritualism.

Harmanpreet Singh Minhas

hpsminhas@outlook.com

There is a *shabd* by Guru Nanak Ji on page 472 of the Aad Sri Guru Granth Sahib (SGGS) in relation to the people who believe in certain days or times being auspicious. Muslims consider Friday to be a blessed day, Christians Sunday, and Hindus Wednesday. According to the Doctrine of Gurbani all days and times are the same. Each day you are alive, doing good, remembering the Creator within is a blessed day.

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਜੇ ਕਰਿ ਸੂਤਕੁ ਮੰਨੀਐ ਸਭ ਤੈ ਸੂਤਕੁ ਹੋਇ ॥ ਗੋਹੇ ਅਤੇ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀੜਾ ਹੋਇ ॥
ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜੀਉ ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿਆ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਸੂਤਕੁ ਕਿਉ ਕਰਿ ਰਖੀਐ ਸੂਤਕੁ ਪਵੈ ਰਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸੂਤਕੁ ਏਵ ਨ ਉਤਰੈ ਗਿਆਨੁ ਉਤਾਰੇ ਧੋਇ ॥੧॥ {ਪੰਨਾ 472}

jay kar sootak mannee-ai sabh tai sootak ho-ay. gohay atai lakrhee andar keerhaa ho-ay.
jaytay daanay ann kay jee-aa baajh na ko-ay. pahilaa paanee jee-o hai jit hari-aa sabh ko-ay.
sootak ki-o kar rakhee-ai sootak pavai raso-ay.

naanak sootak ayv na utrai gi-aan utaaray Dho-ay. ||1|| AGGS Page 472

To understand this *shabd*, we need to understand the word “*sootak*” in depth. According to Hindu religious beliefs, there are a handful of days in a year which are not equal as others. If a baby is born on any of these days, the parents have the risk of dying soon. Such a child is called “*manglik*”. This is just one example; other examples include not eating on certain days of the week, not starting any new business on certain days, not planting crops on certain days, not bathing on certain days, not shaving on certain days etc.

Guru Ji says here that for one second, if I were to believe in the practice of “*sootak*” (*jay kar sootak mannee-ai*), such belief is proven false immediately as everything around us is impure (*sabh tai sootak ho-ay*).

Guru Ji goes on to explain this statement as to why he thinks that everything around us is impure. We know now - scientifically - that life originates in awkward places. Our universe was once a disk of dust. Out of this disk came the sun, planets, water, earth etc. Then came life. Life took hundreds of millions of years to turn into the form it is now. No one knows what kind of filth and impurities life originated and evolved in. All scientists can do is speculate.

Even now life originates in various dirty and impure places. Guru Ji gives an example of life such as worms, originating in decaying matter (*gohay atai lakrhee andar keerhaa ho-ay*). In the next three lines Guru Ji explains that water is impure “*sootak*” too. We know that water is impure as fish live in it, human waste and garbage is thrown into the water. Lakes, rivers, oceans, and aquifers are all polluted. Yet water is essential for life on earth (*pahilaa paanee jee-o hai jit hari-aa sabh ko-ay*).

Does this then mean all the life forms on earth are impure? We keep this impure water in our kitchen (*sootak ki-o kar rakhee-ai sootak pavai raso-ay*). Does this mean that our kitchens are impure? Not a single grain of food can be produced without water (*jaytay daanay ann kay jee-aa baajh na ko-ay*). Does this mean our food is impure? All these questions lead to the final statement by Guru Ji here.

He says that it's not the things around us or certain days that are impure. It is our mind that is impure. It is our thought process that are impure. Nothing becomes pure by following the concepts of “*sootak*”. We need to purify our mind first (*naanak sootak ayv na utrai*). We can only purify our mind (*gi-aan utaaray Dho-ay*) through the enlightenment of the messages as contained within the SGGS.

In the following verses Guru Ji talks about various impurities of the mind and how to get rid of them in further detail.

ਮਃ ੧ ॥ ਮਨ ਕਾ ਸੂਤਕੁ ਲੋਭੁ ਹੈ ਜਿਹਵਾ ਸੂਤਕੁ ਕੂੜੁ ॥ ਅਖੀ ਸੂਤਕੁ ਵੇਖਣਾ ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਪਰ ਧਨ ਰੂਪੁ ॥
ਕੰਨੀ ਸੂਤਕੁ ਕੰਨਿ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਹੰਸਾ ਆਦਮੀ ਬਧੇ ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਹਿ ॥੨॥

man kaa sootak lobh hai jihvaa sootak koorh. akhee sootak vaykh-naa par tari-a par Dhan roop.
kannee sootak kann pai laa-itbaaree khaahi. naanak hansaa aadmee baDhay jam pur jaahi. ||2||

Guru Ji calls the greed as impurity of mind (*man kaa sootak lobh hai*) and dishonesty as the impurity of our tongue (*jihvaa sootak koorh*). The impurity of the eyes is lust (*akhee sootak vaykh-naa par tari-a*) and jealousy towards wealth and success of others (*par dhan roop*). The impurity of the ears is that they listen to the bad mouthing, slander, and insult of others (*kannee sootak kann pai laa-itbaaree*) without any regret (*pai khaahi*). Guru Ji ends these definitions of impurities by saying that no matter how externally cleansed a person is (*naanak hansaa aadmee*), with all these inner impurities, the person always falls in the cycle of mental and spiritual life and death (*baDhay jam pur jaahi*). To summarize the message in these lines, Guru Ji is saying that external ritualistic cleansing cannot hide the impurities of one's mind.

ਮਃ ੧ ॥ ਸਭੇ ਸੂਤਕੁ ਭਰਮੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ ॥ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਭਾਣੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥
ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ ਦਿਤੇਨੁ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ੍ਹਰੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਿਆ ਤਿਨ੍ਹਰਾ ਸੂਤਕੁ ਨਾਹਿ ॥੩॥ {ਪੰਨਾ 472}

sabho sootak bharam hai doojai lagai jaa-ay. jaman marnaa hukam hai bhaanai aavai jaa-ay.
khaanaa peenaa pavitar hai diton rijak sambhaahi. naanak jinHee gurmukh bujhi-aa tinHaa sootak naahi. ||3||

In the first line, Guru Ji calls the notions of purity and impurity; auspicious and inauspicious days or time; *jootha* and *sucha* etc as being illusionary (*sabho sootak bharam hai*). All human beings are impacted by this as we are all stuck in the web of materialism (*doojai lagai jaa-ay*). Try to recall all the impurities that a human harbors from the previous paragraph. These include greed, bad mouthing others, lust, jealousy towards wealth and success of others etc. Just pause here and think about it, what causes these impurities within us? We should recognize when these impurities manifest themselves and should try to get rid of them. We should not be greedy, but share instead. We should rid ourselves of lust and desire. We should refrain from listening to someone bad mouthing others. We should be happy when someone we know is successful etc.

The next line is like a slap on the faces of people who believe in one day being better than another. Life and death have no relationship to a particular day or time. Simply put, a person is born or dies based on the order and rules set by the Creator (*jaman marnaa hukam hai bhaanai aavai jaa-ay*).

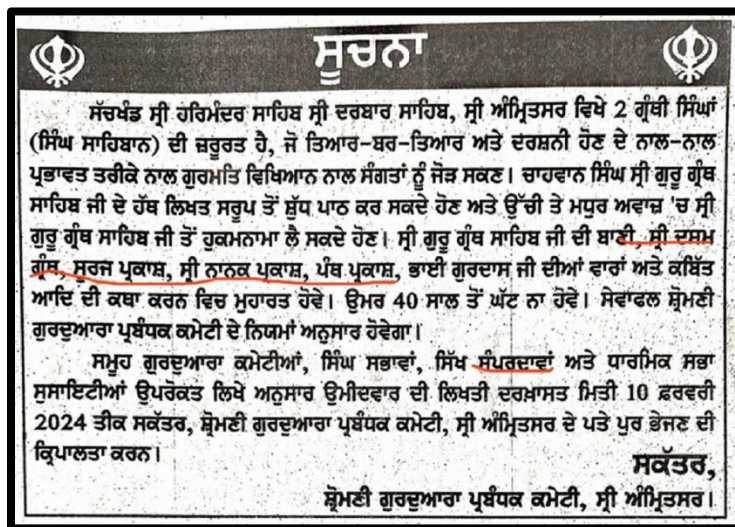
Some people believe that if you pray over food, it becomes “*parshad*”, with some magical powers. Some others believe that if you pray over water, it turns into “*amrit*”, with some holistic powers. In the third line Guru Ji says that all food is good, because it is all created by our Creator to be used by us (*diton rijak sambhaahi*). Anything created by the Creator is good and pure (*khaanaa peenaa pavitar hai*). Praying over food does not make it magical. It's proven through science that more “*karrah*” you eat, the more your cholesterol increases and higher your chance of heart disease.

In the final line Guru Ji says that the people who understand this message (*naanak jinHee gurmukh bujhi-aa*), do not fall into the trap of the concepts of “*sootak*”. To them all days are the same. They understand that life and death is handled by the Creator, and that he does not delegate this responsibility to anyone else. Thus no one can change this.

The central message of this *shabd* is for us to not indulge in silly beliefs. If something sounds silly, then it is silly. Gurbani stands the test of time. Everything in it is true and overrides prevalent customs. We should read and understand what Gurbani is trying to tell us. It is filled with answers related to daily life. We need to dig deeper and look harder to understand these concepts and adopt them in our daily lives. This will help us become better humans. Just like viruses that spread through social contact, if we become better humans, society will become better through social contact with such people.

Granthi Wanted: SGPC Standards - What they are, and what they should be.

Karminder Singh Dhillon, PhD.
dhillon99@hotmail.com

The paramount institution of the Sikhs – the SGPC - recently put up an advertisement for applications to fill up 2 positions of Granthis at Darbar Singh – the paramount religious shrine of the Sikhs.

The advertisement – issued under the name of the Secretary of SGPC - lists out the qualifications that are sought of prospective granthis as follows (See attached photograph).

1) Able to recite the *paath* from *hand-written* Recensions of the Sri Guru Granth Sahib.

2) Able to recite the “Hukumnama” in a *loud* and *sweet* voice.

3) Possess expertise in conducting discourse based on the *bani* of the SGGS, Dasam Granth, Suraj Parkash, Sri Nanak Parkash, Panth Parkash, and the Vaars and Kabits of Bhai Gurdas.

QUESTIONS REGARDING THE QUALIFICATIONS SOUGHT BY SGPC OF THEIR GRANTHIS.

One could ask the following five questions regarding the qualifications being sought of Darbar Sahib granthis and the role of SGPC in promoting Sikhi in the 21st Century.

1) Given that a vast majority of Recensions of the SGGS are printed – what exactly is the need to prioritize the granthi’s ability to read from the handwritten text? Is the suggestion here that the hand written Recensions are more accurate than the printed ones – ALL of which are printed by the SGPC anyway? There is a hand-written *beerr* on the first floor of the Darbar Sahib that has more than 300 errors that are corrected by pasting small strips of paper over the errors. This *beerr* is nicknamed “the *beerr* with stickers”!

2) Given that the Darbar Sahib is equipped with a sound system, and given that the granthi’s position is not to entertain the *sangat* – what is the need again to prioritize the need for a “loud and sweet” voice? Leading Sikh luminaries such as Gurbani expert Prof Sahib Singh and Sikh Encyclopedia writer Bhai Kahn Singh Nabha would fail to qualify because they did not have loud voices. So would a large number of other Gurbani experts who would refuse to even send in an application on the basis that the job of a granthi is not to entertain with his “sweet voice” but to educate and enlighten the *sangats*.

3) Texts composed by anti-Sikhs, *Nirmilas* etc that aim to corrupt the tenets of Sikhi, distort the history of our Gurus, and subjugate the purity or uniqueness of Sikhi into the Brahmanical fold such as Suraj Parkash, Bachitar Natak (Dasam Granth) Nanak Parkash, Panth Parkash etc need to be expunged from the Sikh psyche; or

at the very least cleaned out of their distortions. This is the proper function of the SGPC – not to ensure that the distortion is continuously *propagated* by their granthis.

4) Is this advertisement pointing to the fact that the SGPC has been compromised and taken over completely by the *sampardayee*, *derawadi* and *taksali* outfits, so much so that the real intent of the above mentioned qualifications (particularly qualification 3 above) is to ensure their granthis actually come from these outfits? After all these are the outfits that (a) install hand-written *beerrs*, (b) insist that “reading paath” is the only function of spirituality, and (c) a host of other granths are on par to the SGGS and (d) that Sikhi is a branch of Snatan and Vedic belief systems.

5) What exactly is the use of SGPC running the missionary colleges then? Should not the advertisement say that preference will be given to those granthis who have been trained at any of the SGPC Missionary Colleges throughout Punjab?

WHAT THE GRANTHI WANTED ADVERTISEMENT SHOULD READ.

Here is a list of qualifications that granthis serving at Darbar Sahib, the five takhats, and all major gurdwaras across the world ought to possess – at the very minimum. Readers are invited to comment and help build on this list.

NOTICE (AS IT SHOULD BE)

The Darbar Sahib Amritsar is desirable of filling 2 vacancies for the position of Granthi Sahib. Please send in your applications if you meet the following requirements:

- 1) Possess a deep and thorough understanding of Gurbani as contained within the Aad Sri Guru Granth Sahib ji.
- 2) Demonstrate an ability to discourse, explain and disseminate the messages contained within the messages of the Aad Sri Guru Granth Sahib ji to the sangat.
- 3) Demonstrate an ability to communicate and connect effectively with the youth within our community.
- 4) Display knowledge of at least TWO international languages – one of which must be English – to a level sufficient to
 - a. explain the Sikh Doctrine to the many international visitors of Darbar Sahib.
 - b. represent the Sikh faith at national and international forums.
 - c. participate in inter-faith discourses at the national and international level.
- 5) Exhibit a clear understanding of the SGPC’s plan and desire to make Sikhi relevant to Sikhs living across the world in the 21st Century; and demonstrate your own role to help achieve such a goal.
- 6) Have a working understanding of Computers, the Internet and the social media so as to be able to gauge the pulse of the educated and professional Sikh community’s spiritual needs and concerns.
- 7) Possess a character, vision, and resolve requisite of occupying the esteemed position of granthi at the most venerated Sikh institution – the Darbar Sahib.

You have three choices in life. You can watch things happen, make things happen or wonder what the hell happened.

Dale Carnegie, American Writer (1811 – 1955)

ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡ

ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਉਲਟ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ।

ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਨੇਡਾ
terahukum@gmail.com

ਸੌ ਹੱਥ ਰੱਸਾ, ਸਿਰੇ ਤੇ ਗੰਢ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਇਕ ਸਿਰਾ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਫੜਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਫੜਕੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਨੁਕਤੇ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਇਹ ਸਿਰਾ ਫੜੇ ਵਗੈਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਲਗਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਰਚੀ ਹੀ ਸਾਡੀਆਂ ਦਿਮਾਗੀ ਗੰਢਾਂ ਖੋਲਣ ਨੂੰ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਸਿਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਹੁਕਮ'। ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ ਜ਼ਰਾ-ਜ਼ਰਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਬੱਝਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ 'ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀਆ ਲੇਅ ਆਕਾਰਾ ॥ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਵਰਤੈ ਹੁਕਮੁ ਕਰਾਰਾ ॥

ਹੁਕਮੇ ਸਾਜੇ ਹੁਕਮੇ ਢਾਹੇ ਹੁਕਮੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇਦਾ ॥੫॥ 1061

ਅਰਥ: ਪੁਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਖਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਵਿਚ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਬਦਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਸੇ ਹੁਕਮ ਤਹਿਤ ਸਭ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਹੁਕਮ ਤਹਿਤ ਸਭ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਜਿਓਂਦੇ ਜੀਅ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਕਮ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਖ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਖੇਡਾ ਵੀ ਹੁਕਮ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪੁਖਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਬੁਝਿ ਬੁਝਾਇਆ ॥ ਹੁਕਮੇ ਹੀ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥

ਹੁਕਮੁ ਮੰਨੇ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਹੁਕਮੁ ਸਿਰਿ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹਾ ਹੇ ॥ 1055

ਅਰਥ: ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਜੋੜਣ ਵਾਲੇ ਸਬਦਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਭਾਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬੁਝਾ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਉਪਜਿਆ ਹੈ। ਹੁਕਮੁ ਮੰਨ ਕਿ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੁਕਮੁ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਫ ਸਾਫ ਇਹ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝ, ਤੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲੇ ਕਰ। ਆਮ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬੜੇ ਐਸੇ ਪਹਿਲੂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਹੁਕਮ ਨਾ ਬੁੱਝਣ ਕਾਰਨ ਗਲਤ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਗਲਤ ਤਰਾਂ ਵਿਚਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਇਨਸਾਨੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੱਕ। ਕਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕਰੀਬੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਰਨ ਵੇਲੇ ਇਨਸਾਨੀ ਫਿਤਰਤ ਉਪਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖਿੜ, ਗੁੱਸੇ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਤਣਾਅ ਵਿਚ ਹੀ ਜਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਪਰ ਕਿਹੜਾ ਐਸਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਿਭਾਉਣ ਵੇਲੇ। ਉਹ ਨਿਯਮ ਹੈ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ, ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਾ, ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ। ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਇੱਛਾਵਾਂ ਸਿਰਫ ਜਮੀਨ, ਜਾਇਦਾਦ ਬਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਗੋਂ ਆਪਸੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੀਆਂ ਬੇਹਿਸਾਬ ਉਮੀਦਾਂ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਮਾਂ- ਬਾਪ ਤੋਂ, ਭੈਣਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਤੋਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ, ਦੇਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ

ਤੋਂ, ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਤੋਂ, ਸਹਿ-ਕਰਮੀਆਂ ਤੋਂ। ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਉਮੀਦ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਦੀ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਦੀ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮੱਦਦ ਦੀ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਦੀ।

ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਟਾਵੇਂ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਗੂੜਾ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ। ਗੂੜਾ ਪਿਆਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ, ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਤੇ ਖਰੇ ਉਤਰਦੇ ਨੇ ਜਾਂ ਫੇਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਜੇ ਉਮੀਦਾਂ ਵਝੀਆਂ ਹੋਣ। ਪਰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਐਸੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮਸਲਾ ਕੋਰਟ ਕਚਹਿਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਮਸਲਾ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪਿਆਰ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁੱਸਾ, ਤਕਲੀਫ਼, ਦੁੱਖ, ਸੰਤਾਪ।

ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕਰੀਬੀਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਵਾਜਿਬ ਹਨ ਜਾਂ ਗੈਰ ਵਾਜਿਬ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਕੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਜਾਂ ਉਮੀਦਾਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਦੂਜੇ ਦੀ ਏਨੀ ਸਮਝੌਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰ ਸਕੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਦੂਜਾ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾਉਂਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਦੂਸਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾ (Priority) ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਸਦੀ ਉਮਰ ਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਸਦੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ Priorities ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ। ਵੈਸੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਖ਼ੈਰ ਪਤਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੈ ਤਾਂ ਖਿੜ ਚੜਦੀ ਹੈ, ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਉਪਰ ਸਾਡੀ ਉਮਰ, ਤਜ਼ਰਬਾ, ਪੜ੍ਹਾਈ, ਲਿਖਾਈ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੁਝ ਪੱਖ ਇਨਸਾਨੀ ਫਿਤਰਤ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇ (Common) ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨਸਾਨੀ ਸੋਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਵਾਂਗੇ, ਓਹਨੇ ਸੁਖੀ ਰਹਾਂਗੇ।

ਮੈਂ ਇਥੇ ਕੁਝ ਉਪਾਹਰਣਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਕੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀਆਂ ਨੇ:

ਪਤੀ-ਪਤਨੀ। ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਖੂਬੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਖੂਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਕਈ ਖੂਨ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਅਜਨਬੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬੰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਦੋ ਇਨਸਾਨ ਬਾਕੀ ਦੀ ਉਮਰ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਬਣਾਏ ਤਾਂ ਦੋ ਅਲੱਗ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵੱਖਰੇ-ਪਣ (ਵੱਖਰੀ ਸੋਚ, ਵੱਖਰੇ ਸ਼ੌਂਕ) ਨੂੰ ਜੇ ਦੋਹੇਂ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਖੁਸ਼ ਗਵਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਇੱਛਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਛਾ, ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਨਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਬੱਚੇ। 1. ਉਮਰ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੀ ਉਮੀਦ: ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ 6-7 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਟੱਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਖਿੜੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਜਿੰਨੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਬੱਚੇ ਉਹਨੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ। ਇਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਖਿੜ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਸੀ ਇੱਛਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਕ 15 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ 45-50 ਸਾਲ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਲੀ Maturity ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਨ੍ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਤਜ਼ਰਬਾ, 50 ਸਾਲ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਓਹਨੀ ਜਿੰਦਗੀ 15 ਸਾਲ ਵਾਲੇ ਨੇ ਹਜੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ। ਜੇ ਮਨ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੈਂਟ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 90% ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। ਬੱਚਾ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਜਿਸ ਸਟੇਜ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਵਿਚਰੇਗਾ, ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ।

2. ਕੋਈ ਨੀ ਬੱਚਾ ਹੈ: ਕਈ ਵਾਰ ਬੱਚੇ ਪਾਲਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਾ ਜੋ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰੀ ਜਾਣ ਦੇ, ਕੁਝ ਨੀ ਕਹਿਣਾ। ਇਹ ਵਿਧੀ ਵੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਉਲਟ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕ ਮਾਲੀ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ। ਪਰ ਮਾਲੀ ਸੰਤਰੇ ਦੇ ਬੂਟੇ ਉਪਰ ਸੇਬ ਉਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਨਾ ਕਰੇ।

3. ਇਕ ਵਾਰ ਸਮਝਾਏ ਤੋਂ ਸਮਝ ਜਾਣ ਦੀ ਉਮੀਦ: ਅਕਸਰ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕਿਨੇ ਬਾਰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸਾਡੀ ਗ਼ੈਰ-ਵਾਜ਼ਿਬ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਦੂਜਾ ਇਨਸਾਨ ਇਕ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੱਲ ਸਮਝ ਜਾਵੇ। ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਮਾਗ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਨੁਕਤੇ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਸਕਰ ਕਿ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇ ਜੋ ਉਸਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖੁਦ ਗੱਲ ਗੱਲ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰੀ ਜਾਣਾ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਮਿਠਾਸ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖਣਾ, ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਇਹਨਾਂ ਸੌਖਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉਪਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ।

4. ਟੇਕਣ ਤੇ ਸਮਝਾਉਣ ਵਿਚ ਫਰਕ: 40-50 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਟੇਕ ਦੇਵੇ ਕਿ ਤੂੰ ਫਲਾਣੀ ਚੀਜ਼ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਔਸਤਨ ਦਿਨ ਵਿਚ 7-8 ਵਾਰ ਟੇਕ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 250 ਵਾਰ। ਹੁਣ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸਮਝਣਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦਾ ਅਸਰ ਆਖਰਕਾਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੋਵੇਗਾ ਇਹ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗੀ। ਤੁਹਾਡੀ ਹਰ ਸਲਾਹ ਦੀ ਬੁੱਕਤ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅਣਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

5. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟੈਸ਼ਨ ਨਹੀਂ: ਅਕਸਰ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਕਿ ਜੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਤਾ, ਚੰਗੇ ਕਪੜੇ ਲੈ ਦਿੱਤੇ, ਘੁਮਾ ਫਿਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਟੈਸ਼ਨ, ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ। ਟੈਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਸਾਨੂੰ ਹੈ ਕਿਓਂਕਿ ਅਸੀਂ ਘਰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣੇ ਨੇ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਦਾਇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਪੰਜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਿਲੌਣਾ ਗੁੰਮ ਜਾਣ ਦਾ ਦੁੱਖ, ਤੁਹਾਡੇ 50000 ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਖਾਸ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਟੁੱਟੀ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਬੇਝ, ਉਸਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਮਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਵੈਸੇ ਵੀ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਪੁੱਛਣ ਸਮਝਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਫਿਰ ਚਾਹੇ ਬੱਚਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵੱਡਾ।

ਮਾਂ ਬਾਪ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕਲੌਤੇ GPS ਹਨ ਜੋ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਰਾਹ ਉਪਰ ਉਹ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਜਾਕੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਲਕਿ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਲੋਕ ਮਿਲਣਗੇ, ਕਿਥੇ ਔਕੜਾਂ ਤੇ ਕਿਥੇ ਰਾਹ ਸਾਫ਼ ਮਿਲੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ GPS ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਕਮ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਧੱਕੇ ਘੱਟ ਖਾਣੇ ਨੇ ਤਾਂ ਤਜ਼ਰਬੇ ਦੇ ਇਸ ਮੁਫਤ ਭੰਡਾਰ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਹਾ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਭੰਡਾਰ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਇਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਫਿਰ ਇਕ ਐਸਾ ਦੌਰ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਖੁਦ ਦੀ ਪੜਾਈ ਅਤੇ ਤਜ਼ਰਬਾ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਕਮਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ Technology ਦਾ ਵੀ ਮਾਹਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣੀ ਕਿ ਮਾਂ ਬਾਪ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਹੀ ਨਾ, ਕੁਦਰਤੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਹੀ ਖਿਲਾਫ ਹੈ।

ਭੈਣ, ਭਰਾ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ। ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅਮੀਰ ਹੋਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿਰਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਕਰੀਬੀਆਂ, ਆਪਣੇ ਕੁਨਬੇ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਜਾਂ ਰਸੂਖਦਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਜੇ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾੜਾ। ਇਹ ਦੌੜ ਤੇ ਇਹ ਇੱਛਾ ਹੀ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਅਮੀਰ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੁਰਾਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਲਈ ਅਮੀਰ ਹੋਣਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਰਾਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਵੀ ਲਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੇ ਜਾਂ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਰਿਸ਼ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪਲਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਸ਼ਰੀਕੇ-ਬਾਜ਼ੀ' ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ਰਮ ਆਈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਨਿਘਾਰ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਬੱਸ ਸਿਰਫ ਫੜਾਂ ਹੀ ਪੱਲੇ ਨੇ।

ਅਸੀਂ ਜੇ ਆਪਣੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ, ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਈ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਮਾਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਕਾਮਯਾਬੀ ਜਾਂ ਨਾ-ਕਾਮਯਾਬੀ ਪਿੱਛੇ ਬਹੁਤ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ

ਨੇ, ਜਿੰਨਾ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬੇਇਮਾਨੀ ਨਾਲ ਪੈਸਾ ਰੁਤਬਾ ਕਮਾ ਵੀ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ੀ ਈਰਖਾ। ਉਹ ਬੰਦਾ ਪੈਸੇ ਖਾਤਰ ਆਪਣੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸ ਉਪਰ ਤਾਂ ਤਰਸ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਕਾਮਯਾਬੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਘਬਰਾਹਟ/ਕਾਹਲ (Anxiety). ਜੇ ਪਰਸੇ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਜ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਇੱਛਾ ਬੇਲੋੜੀ ਘਬਰਾਹਟ (Anxiety) ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਰੋਟੀ ਬਣਨ ਨੂੰ 30 ਮਿੰਟ ਲੱਗਣੇ ਨੇ ਤਾਂ ਲੱਗਣੇ ਨੇ, 5 ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਣੀ। ਜੇ ਬਿਮਾਰੀ ਠੀਕ ਹੋਣ ਨੂੰ 10 ਮਹੀਨੇ ਲੱਗਣੇ ਨੇ ਤਾਂ ਲੱਗਣੇ ਨੇ, ਹੋਣ ਨਾਲ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੇਹਣੇ ਦੇਕੇ ਕੁਝ ਨੀ ਹੋਣਾ। ਜੇ ਵੀਜੇ ਵਿਚ, ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ, ਵਿਆਹ ਵਿਚ, ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਟਾਈਮ ਲੱਗਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੱਗਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਜਲਦੀ ਕਰ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਰਾਬੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਹ ਸਭ ਕਰ ਰਹੇ ਜੋ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਖੁਦ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਘਬਰਾਹਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਨਹੀਂ। ਘਰ ਦੇ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਆਇਸ਼ਾਂ, ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਮੁਤਾਬਕ ਚੱਲੇ, ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ, ਓਹੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗੇ - ਖਾਣਾ, ਗਾਣਾ, ਫਿਲਮ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਭ ਕੁਝ। ਜੇ ਮੈਂ ਸੋਚ ਲਿਆ, ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਸਮਝ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। 'ਇਹ ਸਭ ਪਛਤਾਉਣਗੇ', 'ਤੰਗ ਹੋਣਗੇ' ਅਕਸਰ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਹਉਮੈ ਹੈ ਤੇ ਹਉਮੈ ਉਦੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹੁਕਮ ਦੇ ਉਲਟ ਚਲਦੇ ਹਾਂ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਆਇਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਉਸਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣ ਜਾਣਾ, ਦੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ।

ਕੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਰੱਖਣੀਆਂ ਗਲਤ ਨੇ ?

ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ (ਹੁਕਮ) ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਇੱਛਾਵਾਂ/ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ। ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਮਰੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਅੰਦਰ ਜਿਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਰੋਟੀ ਵੀ ਨਾ ਖਾਵੇ। ਸੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਇੱਛਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਇਕ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿਣ ਲਈ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਲਈ। ਇਸ ਲਈ ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਹੋਣਾ ਵੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ।

ਪਰ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਤੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਅੱਗ ਊਰਜਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਮਚਾਉਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਕਟ ਉਡਾਉਣ ਤਕ ਅਣਗਿਣਤ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਓਵੇਂ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਛਾ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਚੰਦ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਅੱਗ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਾੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖ਼ਾਕ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਕਾਮ (ਕਾਮਨਾਵਾਂ), ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਚ ਦੂਤ ਤੁਧੁ ਵਸਿ ਕੀਤੇ ਕਾਲੁ ਕੰਟਕੁ ਮਾਰਿਆ ॥

ਇਸ ਲਈ ਇਨਸਾਨੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਜੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਵਾਜਿਬ ਹੋਣ, ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਤਾਂ ਖੁਦ ਲਈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸਵੱਬ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ ਅਤੇ ਜੇ ਬੇਕਾਬੂ, ਬੇ-ਲੋੜੀਆਂ ਹੋਣ, ਇਨਸਾਨੀ ਫਿਤਰਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਸੰਤਾਪ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅੱਜ ਕੱਲ ਉਚੇ ਅਹੁਦੇ ਉਪਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ Emotional Intelligence ਚੈੱਕ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਬਾਬਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨੁਕਤੇ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਣਹਿ ਬਪੁੜੇ ਭੂਲੇ ਫਿਰਹਿ ਗਵਾਰ ॥ ਮਨਹਠਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਨਿਤ ਨਿਤ ਹੋਹਿ ਖੁਆਰੁ ॥

ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵਈ ਨਾ ਸਚਿ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥੬॥ 66

ਰੱਬੀ ਹੁਕਮੁ ਨਾ ਸਮਝਣ ਕਾਰਨ ਮੂਰਖਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਹੀ ਜਿੰਦਗੀ ਜਿਉਂ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹੁਕਮੁ ਨੂੰ ਛੱਡ ਮਨ ਦੀ ਜਿੱਦ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਇਸੇ ਲਈ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਖੱਜਲ ਖੁਆਰੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਰੱਬ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਜੇ ਵੀ ਉਧਾਰਣਾਂ ਮੈਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਭ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ। ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਬੱਝੇ ਇਨਸਾਨ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੁਕਮੁ ਬੁੱਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਨੁਕਤਾ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਵਾਜਿਬ ਵੀ ਹੋਣ ਤੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਵੀ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਘੱਟ, ਓਹਨੀ ਸੌਖੀ ਜਿੰਦਗੀ।

ਮਾਤਾ ਧਰਤੀ ਮਹਤੁ

ਡਾ. ਆਸਮਾ ਕਾਦਰੀ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲਹੌਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ

ਮਿੱਟੀ ਕਿਵੇਂ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਫ਼ਰੀਦ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਏ।

ਫਰੀਦਾ ਖਾਕੁ ਨ ਨਿੰਦੀਐ ਖਾਕੁ ਜੇਡੁ ਨ ਕੋਇ॥

ਜੀਵਦਿਆ ਪੈਰਾ ਤਲੈ ਮੁਇਆ ਉਪਰਿ ਹੋਇ॥ (ਪੰਨਾ 1378, ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ)

ਫ਼ਰੀਦ ਦਾ ਦੋਹੜਾ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਉਪਰ ਆਕੜ ਆਕੜ ਕੇ ਟੁਰਨ ਵਾਲੇ ਭੁੱਲ ਵੈਹਦੇ ਨੇ ਜੇ ਮੋਇਆਂ ਏਸ ਮਿੱਟੀ ਹੇਠ ਈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਸਾਂ। ਏਹਾ ਮਿੱਟੀ ਈ ਹੈ ਜਿਸ ਸਾਡੀ ਸਾਂਭ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਹੋਏ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀ ਹਨ ਯਾਂ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਦੀ ਮਿੱਟੀ, ਦੋਵੇਂ ਈ ਬੇ ਜ਼ਬਾਨ ਹੋਏ। ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਆਪ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ। ਮਿੱਟੀ ਏਸ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੀ ਹੋਂਦ ਹੈ। ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਆਉਂਦੀ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਕਿਸ ਕਿਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਨਿਮਾਣਤਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਆਜ਼ਜ਼ੀ ਦਾ, ਚੁੱਪ ਦਾ। ਮਿੱਟੀ ਹਰ ਪਲ ਆਪਣੇ ਆਹਰੇ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਦੀ ਏਸ ਦੀ ਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਕਿਸੇ। ਬੱਸ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਰਨੀ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੰਗ ਹੋਇਆ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਾ। ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਸਾਂਭਦੀ ਹੈ ਹਰ ਬੀ ਨੂੰ। ਰਾਖੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਰੁੱਤ ਆਵਣ ਤੇ ਬੂਟਾ ਬਣਾ ਕੇ ਅਪਣਾ ਢਿੱਡ ਪਾੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਮਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਉਗਾਇਆ ਕੁੱਲ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਜੀਵਕਾ ਹੋਇਆ।

ਮਿੱਟੀ ਵਿਚੋਂ ਉੱਗਿਆ ਨਿੱਕਾ ਜਿਤਨਾ ਬੂਟਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਉੱਚਾ ਲੰਮਾ ਰੁੱਖ ਬਣ ਕੇ ਅੰਬਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਈਰਖਾ ਜਾਂ ਹਸਦ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਮੇਰਾ ਜੰਮਿਆ ਅੱਜ ਕਿੱਥੇ ਉਚਿਆਈਆਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਰੁੱਖ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਕਰਦੀ ਉਸ ਦੀ ਸਿਖਰ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਤਰਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੀ ਤੇ ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਦੀ ਹੈ।

ਮਿੱਟੀ ਮੇਏ ਵਜ਼ੂਦ ਦੀ ਸਾਂਭ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਧਰਤ ਉਪਰ ਜੀਵਨ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ। ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਅਪਣਾ ਢਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਭੂਰਾ ਰੰਗ ਹੈ, ਪਰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਉਪਜ ਵੰਨੇ-ਵੰਨ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਖਿੜਦੀ ਹੱਸਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉੱਗਿਆ ਹੈ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਹਰਾ ਬੂਟਾ, ਪੀਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਹੱਸਦਾ ਵੱਸਦਾ ਵੇਖੋ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ:

ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੀ ਪੀਲਕ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਵਾ

ਜਿਸ ਪੜ੍ਹਿਆ

ਤਿਸ ਨੈਣ ਕੀਤੇ ਸਿਰ ਸਾਵੇ

ਹੈ ਦੂਈ ਆਪ ਮਿਲਾਵਾ

ਤਨ ਮਨ ਵਿਛੜਿਆਂ ਦਾ

ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਰਨੀ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਇਕਾਈ ਦਾ। ਜੇ ਵੇਖੋ ਇੱਕ ਨਿੱਕੇ ਜਿਤਨੇ ਬੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤਨੇ ਰੰਗ ਨਿਕਲੇ ਨੇ ਤੇ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਬੀ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ ਨੇ। ਇੱਕ ਬੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਗਵਾਈ ਏ ਤੇ ਬੂਟਾ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਹੋਂਦ ਮੁਕਾਵਨ ਪਾਰੋਂ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਬੀ ਜੰਮੇ ਨੇ। ਮਿੱਟੀ ਹੀ ਤੱਤ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਦਾ।

ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਪੰਨਾ 36

ਕੰਵਰ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ....

ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ? ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ

ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਵਰ

E-mail- kanwar238@yahoo.com

ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਸਮਝ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੁਰਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਅਜੋਕਾ ਯੁੱਗ ਤਰਕ, ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ (Reason, Logic and Justification) ਦਾ ਯੁੱਗ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ: ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਨ ਸਾਜਨਾ ਮਿਲਿ ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ॥ ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛੋਡਿ ਅਵਗਣ ਚਲੀਐ॥ (ਗ:ਗ:ਸ: ਪੰਨਾ-੭੬੬) ਭਾਵ ਸਾਫ ਹਨ ਕਿ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਾਂਝ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਔਗੁਣ ਛੱਡੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਝੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਸੋਝੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਜਾਨਣ ਦੀ ਜਿਗਿਆਸਾ ਉਪਜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੱਸ ਕੇ ਸੁਧਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਨਗੇ।

ਇਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਨ: ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਰਮ। ਬੁੱਧ ਮੱਤ, ਜੈਨ ਮੱਤ ਵਰਗੇ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਨਿਗਲ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੇ ਆਮ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਭੋਲੀ-ਭਾਲੀ ਜਨਤਾ ਦਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਭੋਲੀ ਭਾਲੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਨਰਕ ਸਵਰਗ ਦਾ ਡਰਾਵਾ ਜਾਂ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। (ਇਹ ਗਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੁੱਟ ਹਾਲੀ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ)। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਕੇ ਕਈ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਵਿਗਿਆਨਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ, ਅਤੇ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਭੱਲੇ ਭਟਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਦੇਣ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਚੱਜਾ ਸਮਾਜ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਿਆ। ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਖੌਤੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਵਾਸਤੇ, ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਫਲਸਫ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਕਟਿਕਲ, ਭਾਵ ਸਾਰਥਕ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ, ਪੱਧਰਾ ਅਤੇ ਸੁਖਾਲਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨਮਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ, ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ, ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹੋਣ ਉਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਬਣਨ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਵਕਤ ਪੈਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਆਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਇਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਬਣਾਇਆ? ਸਭ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਿਆ, ਪਰ ਕੀ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੀ ਆਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਦਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਹੀਲੇ ਵਸੀਲੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਾਹੁਲ ਛਕਾ ਕੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ।

ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੈ: ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਛਕਾਈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ “ਹੋਰ ਸਭ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ” ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜੇ ੫੨ ਕਵੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੈਨਾਪਤਿ ਇੱਕ ਕਵੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੇਭਾ ਨਾਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਪਾਹੁਲ ਛਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਾਹੁਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਾਦਮਈ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਾਦਮਈ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਾਹੁਲ ਛਕਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਵਾਰੇ ਵਾਰੀ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਿੱਤਰੇ ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਿੱਤਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸਿੰਘ' ਬਣਾਇਆ ਜਾਂ 'ਸਿੰਘ' ਹੋਣ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਭਾਵ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ, ਰਾਮ, ਸ਼ਾਮ, ਦਾਸ, ਲਾਲ, ਦੇਵ ਆਦਿ ਆਦਿ ਦਾ ਭੇਦ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਭ ਵਿਤਕਰੇ ਅਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਭੇਦ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਹੁਲ ਛਕੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਣੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਇਥੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਜਾਪਦਾ ਇੰਝ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ 'ਸਿੰਘ' ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਸਿੰਘ' ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ 'ਸਿੰਘ' ਆਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ। ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਬਣਾ ਲਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ (ਦੂਜੇ) ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ "ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ"। (ਇਥੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰ: ਕਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ (ਬੇਸਟਨ ਵਾਲੇ) ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਦੂਜਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕੋਈ ਫਰਜ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਮਲਾ ਸਿੱਖ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਾਰ ੪੧ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ)। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਰਾਮ, ਸ਼ਾਮ ਆਦਿ ਦਾ ਝੱਗੜਾ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਵੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ। ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸਿੰਘ' ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮੇਂ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਉਹ 'ਸਿੰਘ' ਹੀ ਸਨ। ਚਾਲੀ ਮੁਕਤੇ ਵੀ 'ਸਿੰਘ' ਹੀ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਵੀ 'ਸਿੰਘ' ਹੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੇਲੇ ਵੀ ਸਾਰੇ 'ਸਿੰਘ' ਹੀ ਸਨ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਮੈਨ ਡਾ: ਵੁਡ (Dr. Wood) ਜੋ ਰੋਤਾਸ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਜਰਨਲ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਪੀ.ਸੀ. ੫੯ ਆਫ ੨੯.੦੫.੧੮੩੭ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵੇ ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵੇ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਡਾ: ਵੁਡ ਇਸ ਖੁੱਖਾਰ ਜੰਗ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੰਗ ਪਠਾਣ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨ ਦੇ ਗਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਿਹੰਗਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਹਰਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਮੇਂ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਨਿਹੰਗਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਅਕਾਲੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਨਾ ਕੀ ਖਾਲਸਾ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸਭ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ 'ਸਿੰਘ' ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ? ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ।

'ਖ਼ਾਲਸਾ' ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ 'ਖ਼ਾਲਸੇ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੰਗਤੀ ਹੈ: "ਪਰਿਓ ਕਾਲੁ ਸਭੈ ਜਗ ਉਪਰ ਮਾਹਿ ਲਿਖੇ ਭ੍ਰਮ ਗਿਆਨੀ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਨ ਭਏ ਖਾਲਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਜਿਹ ਜਾਨੀ॥" (ਗ:ਗ:ਸ: ਪੰਨਾ-੬੫੫) ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰ, ਤੌਖਲੇ ਜਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੇ ਅਰਥ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

'ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸ਼ਬਦ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਆਪਣੇ ਲੇਖ "Do we, the Sikhs know the Truth about Guru Gobind Singh" ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਬਾਰੇ "Initiation of Khalsa or Congregation declared as Khalsa" ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਚੰਗੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਹਨ 'ਖ਼ਾਲਸੇ' ਅਤੇ 'ਖ਼ਾਲਸਾ' ਪਰ 'ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸ਼ਬਦ ਉਰਦੂ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਔਲਖ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਆਈ. ਸੀ. ਐਸ. ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ "ਖ਼ਾਲਸਾ" ਫ਼ਾਰਸੀ-ਤੁਰਕੀ ਪ੍ਰਬੰਧਿਕ ਸੰਵਯਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਉਸ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਧੀ ਸਮਰਾਟ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਜੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ 'ਖ਼ਾਲਸਾ' ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈਆਂ।

ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ 'ਖਾਲਸਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:- ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮੰਜੀਆਂ ਤੇ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਜੀਆਂ ਤੇ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮਸੰਦ ਥਾਪ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਭੇਟਾ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਪੁਚਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ ਪਰ ਫਿਰ ਕੁਝ ਧੀਰ-ਮਲੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਮਰਾਈਆਂ ਦੀ ਚੁੱਕ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਸੰਦ ਆਪਣੇ ਲਾਲਚ ਕਰਕੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਘਾਰ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਸੰਦ ਕੁਝ ਬੇਹੜੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਥਾਪੇ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਥੇ ਮਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।

ਡਾ: ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਔਲਖ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਪੰਨਾ ੪੩-੪੮ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਸੰਦ ਨਹੀਂ ਥਾਪੇ ਗਏ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸੇ "ਸੰਗਤ" ਨੂੰ ਹੀ "ਖ਼ਾਲਸਾ" ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਖ਼ੁਦ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪਾਸ ਕਾਰ ਭੇਟਾ ਲਈ ਕੋਈ ਮਸੰਦ ਜਾਂ ਏਜੰਟ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਡਾ. ਔਲਖ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ (ਸੰਪਾਦਤ) ਨਿਸ਼ਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸ੍ਰ: ਗ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ ੧੯੬੭ ਪੰ-੧੫ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਸਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਲੇਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ: "ਭਾਈ ਜਾਪੁ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਭਾਈ ਮੁਰਾਰਿ ਭਾਈ ਜਾਤੀ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ....ਪੁਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹਇ ਉਪਰੰਤਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹਇ ਭਾਈ ਜਾਪੁ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੁਸਾਂ ਸਭਨਾ ਰਲਕੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਬ ਦੀ ਕਾਰ ਕਰਣੀ.....ਰੁਪਯੇ ਸਇ ਸਤਿ ਦੀ ਹੁੰਡੀ ਕਰ ਭੇਜਣ। ਪੰਦਰਹ ਜੇੜੇ ਮੈਨੂੰ ਸਵਾਇ ਭੇਜਣਾ ਪੰਦਰਹ ਬਾਬਾ ਜੀਉ ਨੂੰ ਸਵਾਇ ਭੇਜਣਾ...."

ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਉਸੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਇੱਕ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਟਣ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ 'ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਉਕਤ ਪ੍ਰਥਾਏ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: "ੴ ਸਤਿਗੁਰੂ- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਕੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਪਟਣ ਦੀ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੈਗਾ.....ਪਟਣ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀਉ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦੇਗ ਭਾਈ ਬਠਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ (ਜੀਉ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ) ਹੈ ਜੁ ਆਖੇ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਿ ਮੰਨਣਾ..... ਨੀਸਾਣ ਪਾਂ:੯"

ਇਹ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਡਾ: ਔਲਖ ਲਿਖਦੇ ਹਨ- ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਸੰਦੇਹ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖੀ ਸੇਵਕ ਦੀ ਕਾਰ-ਭੇਟਾ ਮਸੰਦਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿੱਧੀ ਸੰਗਤ ਜਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਪਣੇਤ ਸੁਭਾਵਕ ਸੀ ਤੇ 'ਖ਼ਾਲਸਾ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ ਦਾ ਕਥਨ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਯੁਕਤ ਹੈ:- "ਖ਼ਾਲਸਾ" ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਨਾਲ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਸਿੱਖ-ਸੰਗਤਿ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ ਉਹ ਸਹਿਲੰਗ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ (ਦੂਜੇ) ਨੇ ੪੧ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: "ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ। ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ"।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨਿਸ਼ਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: "ਸੰਗਤ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ... ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਵਿਤ ਕਾ ਹੋਵੇ, ਗੋਲਕ, ਦਸਵੰਧ ਮੰਨਤ, ਸੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਪ ਲੈ ਆਵਣਾ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਨਹੀਂ"।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਸੰਦ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਪਾਹੁਲ ਛਕਾਈ ਗਈ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਵਿਚੋਲਗੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ: "ਸੰਗਤ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ" ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਡਿਕਲੇਅਰ ਭਾਵ ਘੋਸ਼ਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਡਾ: ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਔਲਖ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਸੰਕਲਪ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੨੦ ਉੱਤੇ ਸੈਨਾਪਤਿ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਭਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: "ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਰੀ ਖੁਸ਼ੀ, ਸੰਗਤਿ ਕਰੀ ਨਿਹਾਲ। ਕੀਉ ਪ੍ਰਗਟ ਤਬ ਖ਼ਾਲਸਾ, ਚੁਕਯੋ ਸੂਬ ਜੰਜਾਲ" ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ

ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਥਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਸ੍ਰ: ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ੧੮/੦੨/੨੩ ਦੀ ਇਕ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਜੋ ਕਿ ਯੂਟੀਊਬ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਖਾਲਸੇ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਨਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਖਾਲਸਾ ਸਿਰਜਣਾ ਵਕਤ ਪੜੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਭੱਲਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪਾਹੁਲ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਦਾ ਕੋਈ ਵਰਨਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਖੰਡ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਖਾਲਸਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਸੰਦ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚੋਲਗੀ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਿੱਧਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਭਾਵ 'ਖਾਲਸਾ'। ਇਸ ਦੀ ਪੰਨਾ ੭੭੯ 'ਤੇ ਆਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਇੰਝ ਹੈ:

‘ਲਿਖ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸਭ ਦੇਸ ਪਠਾਏ। ਜੇ ਕੇ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਕਹਾਏ। ਅਬ ਮਸੰਦ ਮੈ ਕੀਨੇ ਦੂਰ। ਸਭ ਕੀਆ ਖਾਲਸਾ ਮਿਲੇ ਹਜੂਰ। ੬੨। ਜੇਤੇ ਮਾਰੇ ਤੇਤੇ ਤਾਰੇ। ਜੇ ਭਾਗੇ ਸੇ ਨਰਕ ਪਠਾਰੇ। ਤਜੀ ਮਸੰਦੀ ਸਿ ਖਹੇ ਰਹੇ। ਤਾ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਕੇ ਕਹੇ। ੬੩। ਜਿਨ ਤਜੀ ਮਸੰਦੀ ਭਏ ਫਕੀਰ। ਤਾ ਕੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀਨੀ ਧਰਿ। ਸੰਗਤ ਸਗਲ ਖਾਲਸਾ ਭਇਆ। ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਨੀ ਦਇਆ। ੬੪’।

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸੰਗਤ ਮਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸੀ ਉਸ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚੋਲੀਆਂ ਭਾਵ ਮਸੰਦਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਭਾਵ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਚੁੰਗਲ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਪੰਥ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਵ ਇਹ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਸਿੱਧਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ, ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਸਿੱਧਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈ। ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਪਾਹੁਲ ਛਕਾਈ ਉਸ ਦਿਨ ਸਿੰਘ ਸਾਜੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਚੁੰਗਲ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਭਾਵ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਛਕਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਅੱਜ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਹਿਲਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇ? ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂਉਂ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਲਿਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਾਂ ਪਾਹੁਲ ਛੱਕਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੰਘ ਸੱਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨਹੀਂ। ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਭਾਈਆਂ ਪਾਸੋਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਵਾਉਣੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਸੰਦ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਜੇਕਰ ਭਾਈਆਂ ਪਾਸੋਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ?

ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕਮਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ 'ਸਿੰਘ' ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਾਂਉਂ ਨਾਲ 'ਖ਼ਾਲਸਾ' ਲਿਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਅੱਜ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਇਹ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾ ਰੱਖੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਇਹ ਵੀ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਝਦੇ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਜਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਸੰਬੰਧੀ ਇੰਨੇ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾ ਰੱਖੇ ਹਨ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਥਿਹਾਸ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਕਦਰ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਇੰਝ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੇਲਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸਮਝ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਦਰ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਇਸ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕੌਮ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਸਿੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਲਸਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਡਰਦੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ, ਕੀ ਸਿੱਖ, ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ, ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਇੱਕ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖੜੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਡਾ: ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: ਸਿੱਖ ਐਂਡ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਜਨਵਰੀ-ਦਸੰਬਰ ੨੦੧੭ ਨੂੰ ਅੰਡਰਸਟੈਂਡਿੰਗ ਸਿੱਖਇਜ਼ਮ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਖਾਲਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

While quoting Magocsi, Paul Robert, ed. 1998. Encyclopaedia of Canada's Peoples. University of Toronto Press p.1157. He writes:

The issue of Khalsa code of conduct has led to several controversies. In the early 1950s, a serious split occurred in the Canadian Sikh community, when the Khalsa Diwan society in Vancouver, Canada elected a clean-shaven Sikh to serve on its management committee. Although most of the early **Sikh** immigrants to Canada **were non-Khalsa**, and **majority of the members of the society were clean-shaven non-Khalsa Sikhs**, a faction objected to the election of a non-Khalsa to the management committee. The factions in Vancouver and Victoria broke away from the Khalsa Diwan Society and established their own gurdwara society called Akali Singh.

In the United Kingdom, **there have been tensions between the Khalsa Sikhs and the non-Khalsa Sikhs**. Many **Sikhs in Britain have insisted on their right of not conforming to the Khalsa norms**, while maintaining that they are truly Sikh. On the other hand, some of the Khalsa Sikhs think of the non-Khalsa Sikhs as having abandoned the Sikh faith altogether. The above examples are not confined to Canada and UK only but are happening almost everywhere. Are we following Guru Sahib who loved the entire humanity?

ਇਸ ਲੇਖ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਆਮ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਫਰਕ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਾੜਾ ਵੱਧਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ? ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਬਲਿਕ ਸੇਫਟੀ ਰਿਪੋਰਟ ੨੦੧੮ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ੧੧ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ “ਸਿੱਖ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀ ਅੱਤਵਾਦੀ” ਹੈਡਿੰਗ ਹੇਠ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਿੰਸਕ ਤੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮਰਥਨ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ “ਸਿੱਖ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀ ਅੱਤਵਾਦੀ” ਲਿਖ ਕੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਲਿਸਟ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਬਦ “ਸਿੱਖ” ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਪਰ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀ ਅਤੰਕਵਾਦੀ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੋਚਰਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀਕਲੀ (੨੮/੧੨/੨੦੧੮) ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਟੀ. ਵੀ. ਦੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿੱਚ, ਐਮ.ਪੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਘਾ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ “ਸਿੱਖ ਤੇ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹਨ”। ਇਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀ ਸਿੱਖ, ਆਮ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਪਾਹੁਲਧਾਰੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਨ ਜਾਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ? ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਐਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਸਚਿਆਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੀ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ? ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਕੀ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਖਰਾਪਣ ਹੈ? ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫਿਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕੌਣ ਹੋਇਆ?

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਅੱਜ ਇਹ ਮਾਹੌਲ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀ ਨੂੰ ਆਤੰਕਵਾਦੀ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਹੀ ਆਖਿਆ ਜਾਨ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਆਤੰਕਵਾਦੀ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ।

ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਚਰਨ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੁਲੇਟਨ ੨੦੨੩ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਇਸ਼ੂ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਆਰਟੀਕਲ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: At the end of page 10 of Sikh Bulletin while pointing out the observation of Surjit Hans S. Baldev Singh writes: Hans is quite right as in the narrative of chapter 10 (Charan 10) of Bansavalinama Guru Gobind Singh is a minor player; **the creation of Khalsa seems to be a Brahman affair.**

In addition to above observation of S. Baldev Singh, S. Karminder Singh Dhillion of Boston writes: The main point that needs to be considered is that the mindset that produced a great deal of classical Sikh literature and history is the Brahmanical mindset. Since Baldev Singh's essay is about the Dasam Ggranth he says that “like the

Puranas, Bachittar Natak is also full of Brahmanical ceremonies, formalities, beliefs, unbelievable and chimerical tales and lies.”

The story of the establishment of the Khalsa and the ceremonial protocols of Khande de Pahul – the 5 symbols in particular and the process of stirring water – is found within the Dasam Granth, Suraj Parkash and other classical Sikh literature. The narrative is the same – it is tied to Durga; Guru Gobind Singh worshipping and invoking her indulgence; Durga's injunctions to Guru Gobind Singh; her gift of the Karad; and her asking for the sacrifice of the 4 sons of Guru Gobind Singh in return; Hanuman (as the giver of Kachera); Vishnu, Bhrama etc. etc. In this sense then, the establishment of the Khalsa is a narrative of Brahmanical ceremonies, formalities, beliefs, unbelievable and chimerical tales and lies (cutting off the head and putting it back etc).

It follows therefore that from the viewpoint of the Brahmanical order – the creation of Khalsa Raj was a brahmin affair aimed at procuring the Sikhs to defend and protect the brahmin structure. It was thus an extension of Brahmanism.

Even if all the above is cast aside, the deep-seated connection of Khande de pahul and Khalsa daily discipline (Rehat) with symbols, chants, fixed recitals etc is – at its core – antithesis to the Sikhi of Guru Nanak and the Sikhi of the SGGS. Guru Nanak critiqued every religious symbol of the day – the janeyu, the yogi mundras, the Muslim circumcision etc – as being irrelevant to one's spiritual journey. How could GGS make symbols the identity of Guru Nanak's faith?

At its best then, (and minus the narratives of the classical Sikh literature including the Dasam Granth) the creation of Khalsa is no more than the provision of a uniform, structure and discipline to the armed segments of the Sikhs. Even this narrative becomes problematic because it does not apply to the armies of GGS prior to 1699. We will also have to accept that the armies of Guru Hargobind and Har Rai performed without a uniform? Most importantly though, this narrative – as basic and cleaned out as it is of Brahmanical elements -- makes the existence of Khalsa, the khande de pahul, and its related rehat irrelevant in the current period.

ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਿਖੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦੇ ੧੬ਵੇਂ ਬੰਦ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਬਾਰੇ ਇੰਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: “ਗੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ । ਤੁਰਕਨ ਸੋ ਅਤਿ ਹਠ ਕਰ ਮਰੈ” । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਨੇ ੧੯੭੪ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਇਕਠੇ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛਾਪ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਪੰਨਾ ੪੩ 'ਤੇ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: “ਇਹ ਰਹਿਤ ਨਾਮੇ ਕਦੋਂ ਲਿਖੇ ਗਏ, ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖੇ, ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੈ। ਇਕ ਗਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਨਹੀਂ.....। ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਬੁਧੀਮਾਨ ਸਿਖ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਚੌਪਾ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿਸਾ ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਵੇਰਵਾ ਵਿਸਤਾਰ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਹੁਣ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ੧੭੨੦ ਈ: ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ”।

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਭਾਂਵੇ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਜ਼ਰੂਰ ਆਪਣਾ ਹੈ ਬਾਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੈ’ ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਇੰਝ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਹੀਲੇ ਵਸੀਲੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਿਰਨਾ ਲੈਣ।

ਬਾਬਾ ਨਾਂਗੜਾ ਆਇਆ ਜਗ ਮਹਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਲੇਖ ਲਿਖਾਇਆ ॥

ਵਡਹੰਸ ਅਲਾਹਣੀਆ (ਮ: ੧) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ - ਅੰਗ ੫੮੨

ਡਾ: ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ।

ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਉਲਟ ਗਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਟੀਕੇਕਾਰਾਂ ਨੇ। ਵਿਆਕਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਵੀ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਈਆਂ ਹਨ। ਅਖੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਪੂਰਬ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਭੋਗਣਾ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਦੁਖ ਸੁਖ ਲਿਖਾ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਨ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਿਆਕਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਬਣਦੇ ਹਨ:

ਹੇ ਭਾਈ ਜੀਵ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨੰਗਾ ਆਇਆ ਹੈ। (ਇਕੱਲਾ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਨੰਗਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਬਲ ਕਿ ਕੋਰੀ ਸਲੇਟ ਹੀ ਆਈ ਹੈ। ਦੁਖ ਸੁਖ ਰੂਪੀ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ (ਏਥੇ ਹੀ ਇਸ ਨੇ) ਲਿਖਵਾਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਫਲ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ)

ਵਿਆਕਰਨਿਕ ਰੂਪ-ਬਾਬਾ-- ਹੇ ਬਾਬਿਓ! (ਸੰਬੋਧਨ ਕਾਰਕ) ਨਾਂਗੜਾ-- ਨੰਗਾ ਭਾਵ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਆਤਮਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ, ਕੋਰੇ ਕਾਰਾਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੋਈ ਮੈਲ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਅਉਗੁਣ ਨਹੀਂ (ਗੁਣ ਵਾਚਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੀਵ ਲੁਪਤ ਹੈ) ਆਇਆ-ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ (ਭੂਤ ਕ੍ਰਿਦੰਤ ਪਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੂਰਨ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ) ਜਗ ਮਹਿ-- ਜਗਤ ਵਿਚ (ਅਧਿਕਰਨ ਕਾਰਕ) ਦੁਖ ਸੁਖ- ਦੁਖ ਅਤੇ ਸੁਖ (ਕਰਮ ਕਾਰਕ) ਲੇਖ- ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ, ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ (ਕਰਮ ਕਾਰਕ ਪਰ ਵਿਵਾਹਰਕ ਕਰਤਾ ਹੈ) ਲਿਖਾਇਆ-ਲਿਖਵਾਇਆ ਹੈ (ਪ੍ਰੇਰਨਾਥਕ ਕਿਰਿਆ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੂਰਨ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ)

ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਸੁਣਦੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਬੰਦੇ ਦੇ ਲੇਖ ਕੋਈ ਹੋਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਲੇਖ ਸ਼ਬਦ ਆ ਗਇਆ ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਵਚਨ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਭਹੁਵਚਨ ਹੋਵੇ ਉਹਨਾਂ ਚੱਕ ਕੇ ਉਹ ਹੀ ਘਟੀ ਪਿਸੀ ਥਿਉਰੀ ਚੱਕ ਕੇ ਸਾਡੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਮੜਤੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਹੀ ਗਲ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਤਾ। ਅੱਜ ਬਹੁਤਾ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਉਸ ਘਟੀ ਪਿਸੀ ਥਿਉਰੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ।

ਪੰਨਾ 29 ਤੋਂ ਚਲਦਾ...

ਮਿੱਟੀ ਉਪਜਾਉਂਦੀ ਹੈ ਆਪਣੀ ਸੱਤ ਸੱਤਿਆ ਵਰਤ ਕੇ। ਜੇ ਮਿੱਟੀ ਉਪਜ ਨਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਸੱਚ ਨਾ ਰਹਿਸੀ। ਵੇਖੋ, “ਆਦਿ” ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਰਨੀ ਦਾ। ਮਿੱਟੀ ਹੀ ਪਉਂਦ ਹੈ, ਮੁੱਢ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਆਦਿ ਵੀ ਹੈ ਖੁਰਾਕ, ਰਿਜ਼ਕ। ਮਿੱਟੀ ਬੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੂਟਾ ਬਣਾ ਪਰਤਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਵਾਂ ਲੈਣ ਦੇਣ ਈ ਜੀਵਨ ਟੋਰਾ ਹੈ ਕੁਦਰਤ ਦਾ। ਇਨਸਾਨੀ ਹੋਂਦ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੈ, ਤਾਹੀਓਂ ਤਾਂ ਮਰ ਮੁੱਕ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਵੇਹਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਨਾਲ ਈ ਇੱਕ-ਮਿੱਕ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਬੱਸ ਵਿੱਥ ਇਤਨੀ ਹੈ ਜੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਜਵਾਲਦੀ, ਪਾਲਦੀ, ਸਾਂਭਦੀ ਹੈ ਜੇ ਮਿੱਟੀ ਤਨ ਉਪਰ ਲੱਗੀ ਹੈ ਉਹ ਬੱਝ ਕੇ ਮੈਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਾ ਕੰਮ ਮਾਰਨਾ ਮੁਕਾਉਣਾ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਉੱਪਜ ਕਰ ਈ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਮਿਲਣ ਹੋਇਆ। ਬੰਦੇ ਦੇ ਤਨ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਮਿਲਣ ਭੁੱਲੀ ਤਾਂ ਵਿਸ ਬਣੀ। ਏਹਾ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਕਰਵਾਈ ਆਹੀ ਫ਼ਰੀਦ ਨੇ, ਜੋ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਲਿੱਖ ਸਾਂਭੀ:

ਦੇਖੁ ਫਰੀਦਾ ਜਿ ਥੀਆ ਸਕਰ ਹੋਈ ਵਿਸੁ ॥

ਸਾਂਝੀ ਬਾਝਹੁ ਆਪਣੇ ਵੇਦਣ ਕਹੀਐ ਕਿਸੁ ॥ (ਪੰਨਾ 1378 ਸਲੋਕ, ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ)

ਮਿਲਣ ਸਕਤ, ਉਪਜ ਸਕਤ ਜਦੋਂ ਬੱਝ ਜਾਵੇ। ਆਪਣੀ ਸੱਤ ਸੱਤਿਆ ਸਾਂਝੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਕੁੱਲ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਸ ਬਣ ਵੇਹਦੀ ਏ। ਮਿੱਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਹਰ ਪਲ ਵਾਅ ਨਾਲ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ, ਸਿੰਜ ਨਾਲ ਤਾਹੀਓਂ ਉਪਜਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਕੁੱਲ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਸਾਵਾਂ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਿੰਦੇ ਰੱਦੇ, ਉਹ ਪਰਤਾਵਾ ਪਿਆਰ ਦਾ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਡਿਆਏ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਨਿਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਜੁੜਨਾ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੇਖੋ ਆਦਿ ਦੀ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ਬਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਰਨੀ। ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਜ਼ੋਰ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਹੀ ਮੇਏ ਵਜੂਦ ਦੀ ਜ਼ਬਰ ਬਣ ਵੇਹਦੀ ਏ। ਉਲਮਾਈ ਦੀ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ਬਰ ਵਿਚ ਫਾਤਾ ਜੀਅ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਦਾਨ ਹੋਈ ਸ਼ੱਕਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਜੋੜ ਕੇ ਵਿੱਸ ਬਣਾ ਕੇ ਪਿਆ ਵੰਡਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਰਾਨ ਬੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਦਾ ਸੱਚ ਵੇਖਿਆ, ਅਸਾਂ ਹੁਣ ਅੱਗ ਦਾ ਵੇਖ ਲਈਏ। ਅੱਗ ਮੁੱਢਲਾ ਤੱਤ ਏ ਜੀਵਨ ਦਾ। ਅੱਗ ਸੇਕ ਏ, ਨਿੱਘ ਵੀ, ਤੇ ਚਾਨਣ ਵੀ। ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਵੰਨੇ ਵੰਨ ਸ਼ਕਲਾਂ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਅੰਬਰ ਉਪਰ ਲਿਸ਼ਕਦਾ ਸਿੱਝ ਏ ਤੇ ਕਿਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੇਠੋਂ ਹੇਠ ਪੱਕਦਾ ਲਾਵਾ।

ਜਿਉਣਵਾਲਾ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ...

ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਿਚ ਅੰਤਰ,
ਰਾਮ ਮੁੱਲ ਨਹੀ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।
ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣਵਾਲਾ
brar.jiwanwala@hotmail.com

ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਦੇਖੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਮਾਤ ਦੇ ਹਾਮੀ ਅਕਸਰ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ, “ਦੇਖੋ ਜੀ ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਪਾੜਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਭਾਸ਼ਨ ਦੇਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਕਿਨੀ ਵਾਰੀ ਲਫਜ਼ ‘ਰਾਮ’ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀ ਕਿ ਰਾਮ ਲਫਜ਼ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 2048 ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਰਾਮ 1758 ਵਾਰੀ, ਰਾਮੁ 254, ਰਾਮਿ 8 ਵਾਰੀ, ਰਾਮੈ 19 ਵਾਰੀ ਤੇ ਰਾਮਹਿ 9 ਵਾਰੀ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੱਖਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਕੀ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰਾਮ ਲਫਜ਼ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ? ਕੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਰਾਮ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਜਗਤ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਇੱਕ ਹੀ ਹਨ? ਕੀ ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਰਾਮ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਰਾਮ ਵਕਾਊ ਮਾਲ ਹੈ?

ਅਥਰਵੇਦ ਦਾ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਤੇ ਰਾਮਤਪਨੀ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿਚ ਜੋ ਰਾਮ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। “

ਰਾਮ ਉਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਜੋ ਸਰਬ-ਥਾਈਂ ਰਮਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੇਗੀ ਜਨ ਰਮਣ ਕਰਦੇ ਹਨ” ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋਗਿ-ਵਿਸ਼ਨੁ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਮ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਏਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਬਾਲਮੀਕ ਰਮਾਇਣ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਨੂੰ ਪਰਸ਼ੋਤਮ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਰਾਮ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦਸ਼ਰਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਲਈ ਨਾਂ ਇਹਨਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਚੁਣਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸਾਮ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਨਵ-ਜਨਮੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਖਬਰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਧਾਈ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਖਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਆਕਤੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਾਪਸੀ ਸੁਨੇਹਾ ਇਹੀ ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਰੱਖਣਾ। ਜੇ ਕਰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਰੱਖ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਖਸ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਰਾਮ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਹੋਰ ਨਾਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਰਾਮ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਰਾਜੇ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜੇ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੈ ਉੱਥੇ ਬਕਾਇਦਾ ਵੇਰਵਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਲਿਖਾਂਗਾ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਰਾਮ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ।

ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਥਾਪਿ ਸਦਾ ਨਿਰਵੈਰੁ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰਣਿ ਨਹੀ ਧੰਧਾ ਧੈਰੁ ॥

ਜੇ ਦੀਸੈ ਸੇ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ ਆਪਿ ਉਪਾਇ ਆਪੇ ਘਟ ਥਾਪਿ ॥

ਆਪਿ ਅਗੋਚਰੁ ਧੰਧੈ ਲੇਈ ॥ ਜੇਗ ਜੁਗਤਿ ਜਗ ਜੀਵਨੁ ਸੇਈ ॥

ਕਰਿ ਆਚਾਰੁ ਸਚੁ, ਸੁਖੁ ਹੋਈ ॥

ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਾ ਮੁਕਤਿ ਕਿਵ ਹੋਈ ॥15॥ {ਮ:1, ਪੰਨਾ 931}

(ਹੇ ਪਾਂਡੇ! ਉਸ ਗੋਪਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਪੱਟੀ ਤੇ ਲਿਖ) ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ (ਬਹੁ-ਰੰਗੀ ਦੁਨੀਆ) ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਨਿਰਵੈਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ (ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਗਤ ਦਾ ਕੋਈ) ਧੰਧਾ ਭਟਕਣਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਗੋਪਾਲ ਆਪ ਹੀ

(ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੁੱਝ (ਜਗਤ ਵਿਚ) ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਗੋਪਾਲ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਸ ਗੋਪਾਲ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ)।

ਸਗਲੀ ਥੀਤਿ ਪਾਸਿ ਡਾਰਿ ਰਾਖੀ ॥ ਅਸਟਮ ਥੀਤਿ ਗੋਵਿੰਦ ਜਨਮਾਸੀ ॥1॥
ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਨਰ ਕਰਤ ਕਚਰਾਇਣ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੇ ਰਹਤ ਨਾਰਾਇਣ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥.....॥
ਸੇ ਮੁਖੁ ਜਲਉ ਜਿਤੁ ਕਹਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਜੋਨੀ ॥3॥ ਜਨਮਿ ਨ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਨ ਜਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ ॥4॥1॥ {ਮ:5, ਪੰਨਾ 1136}

ਸਾਰੀਆਂ ਥਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸਟਮੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜਨਮੇ ਸੀ। ਭਰਮ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਲੋਕ ਆਪ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਖਰਬੂਜੇ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਖਰਬੂਜੇ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਡਾ ‘ਨਾਰਾਇਣ’ ਤਾਂ ਨਾ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਰਦਾ ਹੈ।

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵਹੀ ॥ ਤੂ ਹੁਕਮੀ ਸਾਜਹਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਾਜਿ ਸਮਾਵਹੀ ॥
ਤੇਰਾ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ਕਿਉ ਤੁਝਹਿ ਧਿਆਵਹੀ ॥ ਤੂ ਸਭ ਮਹਿ ਵਰਤਹਿ ਆਪਿ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖਾਵਹੀ ॥ {ਮ5, ਪੰਨਾ 1095}।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰੱਬ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਜੁਨੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਦਿੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਵੇਖਣ ਲਈ gurugrantdarpan.org ਤੇ ਜਾਓ ਜੀ।

ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੋਈ ਕਿ ਰੱਬ, ਰਾਮ, ਭਗਵਾਨ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੁੱਖ ਹੀ ਸਭ ਜਾਏ ਜੋ ਇਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਠਾਕਰ, ਭਗਵਾਨ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਫਲਾਣੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਭ ਥਾਂਈਂ ਰਮਿਆ ਰਾਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਰਾਮ ਹੈ।

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ 4 ॥ ਜਪਿ ਮਨ ਸਿਰੀ ਰਾਮੁ ॥ ਰਾਮ ਰਮਤ ਰਾਮੁ ॥ ਸਤਿ ਸਤਿ ਰਾਮੁ ॥
ਬੋਲਹੁ ਭਈਆ ਸਦ ਰਾਮ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਗੇ ॥1॥ ਪੰਨਾ 1202 ॥

ਹੇ (ਮੇਰੇ) ਮਨ ! ਸਿਰੀ ਰਾਮ (ਦਾ ਨਾਮ) ਜਪਿਆ ਕਰ, (ਉਸ ਰਾਮ ਦਾ) ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਥਾਈਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਦਾ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਬੋਲਿਆ ਕਰੋ, ਉਹ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।1।

ਗੋਂਡ ਮਹਲਾ 5 ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਸੰਗਿ ਕਰਿ ਬਿਉਹਾਰ ॥ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ॥
ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਇ ॥ ਰਮਤ ਰਾਮੁ ਸਭ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ ॥1॥ ਪੰਨਾ 865 ॥

ਸਭ ਥਾਂਈਂ ਰਮੇ ਰਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਗੁ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ 9 ॥
ਸਾਧੇ ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨਉ ॥ ਯਾ ਭੀਤਰਿ ਜੇ ਰਾਮੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਸਾਚੇ ਤਾਹਿ ਪਛਾਨੇ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੰਨਾ 1186 ॥

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਰਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਰਕੇ ਜਾਣੋ। ਉਹ ਹੀ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਾਲਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਤਾਂ ਮਰ ਗਿਆ, ਮਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ‘ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਹੈ ਜਗਤ ਕਸਾਈ’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਸਨਾਤਨੀ ਧਰਮ ਵਾਲਾ ਰਾਮ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

ਸੰਕਟਿ ਨਹੀ ਪਰੈ ਜੋਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਜਾ ਕੇ ਰੇ ॥
ਕਬੀਰ ਕੇ ਸੁਆਮੀ ਐਸੇ ਠਾਕੁਰੁ ਜਾ ਕੈ ਮਾਈ ਨ ਬਾਪੇ ਰੇ ॥2॥ {ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 338}

ਕਬੀਰ ਜੀ ਵੀ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਠਾਕੁਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਕਬੀਰ ਦਾ ਸੁਆਮੀ/ਠਾਕੁਰ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਂ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਪਿਉ। ਪਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਬਾਪ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਦਸ਼ਰਥ ਹੈ।

ਰਾਜੇ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦਾ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ। ਰਾਮ ਝੁਰੇ ਦਲ ਮੇਲਵੈ ਅੰਤਰਿ ਬਲੁ ਅਧਿਕਾਰ॥ ਬੰਤਰ ਕੀ ਸੈਨਾ ਸੇਵੀਐ ਮਨਿ ਤਨਿ ਜੁਝੁ ਅਪਾਰੁ॥ ਸੀਤਾ ਲੈ ਗਇਆ ਦਹਸਿਰੇ ਲਛਮਣੁ ਮੂਢਿ ਸਰਾਪਿ ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਤਾ ਕਰਣਹਾਰੁ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ॥25॥ (ਪੰਨਾ 1412)। ਜਦੋਂ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਰਾਵਣ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਲਛਮਣ ਸਰਾਪ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ ਜਾਂ ਮੂਰਛਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਝੂਰਦਾ ਹੈ ਪਿਆ ਤੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਗੇਰੇ ਮੱਦਦ ਲੈਣ ਲਈ।

ਪਾਂਡੇ ਤੁਮਰਾ ਰਾਮਚੰਦ, ਸੋ ਭੀ ਆਵਤੁ ਦੇਖਿਆ ਥਾ॥

ਰਾਵਨ ਸੇਤੀ ਸਰਬਰ ਹੋਈ, ਘਰ ਕੀ ਜੋਇ ਗਵਾਈ ਥੀ॥3॥ (ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਪੰਨਾ 874)।

ਪਾਂਡੇ ਤੂੰ ਓਸ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਜਿਸਨੇ ਰਾਵਣ ਨਾਲ ਲੜੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਹੀ ਗਵਾ ਲਈ ਸੀ।

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ 5 ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧੀਐ ਹੋਈਐ ਆਰੇਗੁ ॥

ਰਾਮਚੰਦ ਕੀ ਲਸਟਿਕਾ ਜਿਨਿ ਮਾਰਿਆ ਰੋਗੁ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥

ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਹਰਿ ਜਾਪੀਐ ਨਿਤ ਕੀਚੈ ਭੋਗੁ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕੈ ਵਾਰਣੈ ਮਿਲਿਆ ਸੰਜੋਗੁ ॥1॥ (ਪੰਨਾ 817)।

ਹੇ ਭਾਈ ! ਸਦਾ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, (ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਵਿਕਾਰ ਆਦਿਕ) ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਸੇਟੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਸੇਟੀ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਟ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਸੀ)। ਇਸ (ਸਿਮਰਨ) ਨੇ (ਹਰੇਕ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਰੇਕ) ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਾਂਧਿਓ ਸੇਤੁ ਬਿਧਾਤੈ॥ ਲੰਕਾ ਲੁਟੀ ਦੈਤ ਸੰਤਾਪੈ॥

ਰਾਮਚੰਦਿ ਮਾਰਿਓ ਅਹਿ ਰਾਵਣੁ॥ ਭੇਦੁ ਬਭੀਖਣ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਚਾਇਣੁ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਇਰਿ ਪਾਹਣੁ ਤਾਰੇ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ ਉਧਾਰੇ ॥40॥ {ਮ:1, ਪੰਨਾ 942}

ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਨੇ ‘ਰਾਮ ਸੇਤੂ’ ਪੁਲ ਬਣਾਇਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਰਾਮ ਨੂੰ ਬਿਧਾਤਾ, ਭਗਵਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ? ਪਰ ਵੇਖੋ ਪੁੱਲ ਬਣਾ ਕੇ (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ) ਲੰਕਾ ਲੁੱਟੀ ਤੇ ਰਾਖਸ਼ ਮਾਰੇ। ਲੰਕਾ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹੋਗੇ, ਲੁਟੇਰਾ ? ਰਾਮਚੰਦਰ (ਜੀ) ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਰਾਮ ਤੋਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਰਾਵਣ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਨੂੰ ਭੇਤ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਿਆ। ਕੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਭਗਵਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ? ਨਹੀਂ ਮੁਕਬਰੀ।

ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਐਕਟਰ ਅਕਸ਼ੇ ਕੁਮਾਰ, ਯੂ.ਪੀ.ਦਾ ਤੱਤਕਾਲੀਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਹੇਮਵਤੀ ਨੰਦਨ ਬਹੁਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਵਪਾਰੀ, ਓਂਕਾਰ ਸਿੰਘ ਥਾਪਰ, ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਥੱਕਦਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ 2500 ਵਾਰੀ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚੋਂ ਰਾਮ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੱਚਦਾ, ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿੱਧਰੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਸ਼ਰਥ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਰਾਮਚੰਦ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਲਾਘਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਰਾਮ ਰਾਮ ਵਿਚ ਅੰਤਰ, ਰਾਮ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਕਹਨ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਹੈ, ਤਾ ਮਹਿ ਏਕੁ ਬਿਚਾਰੁ॥

ਸੋਈ ਰਾਮੁ ਸਭੈ ਕਹਹਿ, ਸੋਈ ਕਉਤਕਹਾਰ॥190॥

ਕਬੀਰ ਰਾਮੈ ਰਾਮ ਕਹੁ, ਕਹਿਬੇ ਮਾਹਿ ਬਿਬੇਕ ॥

ਏਕੁ ਅਨੇਕਹਿ ਮਿਲਿ ਗਇਆ, ਏਕੁ ਸਮਾਨਾ ਏਕੁ ॥191॥ (1374)।

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਰਹਿਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਮ ਕਹਿਣ ਵੇਲੇ ਸੋਚੋ! ਇਕ ਰਾਮ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਸਧਾਰੀਏ ਭੀ (ਰਾਸਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਗ ਬਣਾ ਬਣਾ ਕੇ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਇਹ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰੀ ਰਾਮ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜਾ ਦਸਰਥ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, ਉਹ ਇਹਦੀ ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਆਰਥ ਹੈ) ॥190-191॥

ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਹਲਾ 1 ॥ ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ ॥

ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਗੁਣੈ ਨ ਦੇਖਾ ਸੁਪਨੈ ਸਉਣ ਨ ਥਾਉ ॥

ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੰਨਾ 14॥

ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਏਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਜਾਲ ਵੀ ਦੇਈਏ, ਜੇ ਮੇਰੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤੇ ਜੇ ਮੈਂ ਲੱਖਾਂ ਮਣ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਤੇ ਦਾਤੇ ਦੀ ਉਸਤਤ ਲਿਖ ਵੀ ਦੇਵਾਂ, ਜੇ ਪੰਖੀ ਬਣ ਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉੱਡਦਾ ਹੀ ਰਹਾਂ ਮਤਲਬ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਕੰਚਨ ਸਿਉ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਤੋਲਿ ॥ ਮਨੁ ਦੇ, ਰਾਮੁ ਲੀਆ ਹੈ ਮੇਲਿ ॥1॥

ਅਬ ਮੇਹਿ ਰਾਮੁ ਅਪੁਨਾ ਕਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ 1॥ (ਪੰਨਾ 327)।

ਸੋਨਾ ਸਾਵਾਂ ਤੋਲ ਕੇ ਵੱਟੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤਿਆਂ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮੁੱਲ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਦੇ ਕੇ ਰੱਬ ਲੱਭਾ ਹੈ।¹। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਆ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੈ; ਸੁਤੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੰਢ ਬੱਝ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦਾ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਹਰ ਅਡੰਬਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਤੇ ਝੜੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਇਹੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ? ਜਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸਿੱਖ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਸਾਰੇ ਅਡੰਬਰ ਦੇ ਉਲਟ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਨ/ਕਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ, ‘ਪੜ੍ਹੀਐ ਨਾਹੀ ਭੇਦੁ ਬੁਝੀਐ ਪਾਵਣਾ॥

ਪੰਨਾ 148’ ਪਰ ਗੁਰੂਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਨਿਰਮਲ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਨਿਰਮਲ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਛਾਂਹ ਨਹੀਂ ਹਟੇ। ਰਾਮ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਨੌਂ ਕਰੋੜ ਦਾ ਲੈਂਪ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਰੱਬ ਮੁੱਲ ਲੈ ਵੀ ਲਿਆ ਹੋਵੇ? ਅਸੀਂ ਲੰਬੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਭਾਈਆਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰਵਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਝੂਠੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

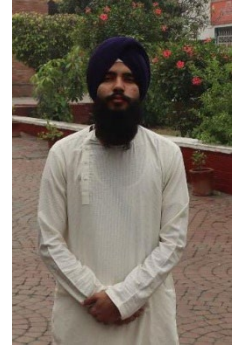
ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਕਰਵਾਇਆ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਲੱਖਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਜਿਤਨਾ ਅੱਜ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ‘ਸਿੱਖੀ ਬਾਣਾ’ ਪਾ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਿੱਕਰਾਂ ਤੋਂ ਮਠਿਆਈਆਂ ਝਾੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਮਸਕੀਨ ਵੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹਨ ‘ਸਿੱਖ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਣ’।

ਸਿੱਖ ਭਰਾਵੇ ਮਸਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪੈਣੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪ ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ।

51 ਸਰੂਪ, 101 ਸਰੂਪ, 151 ਸਰੂਪ, 500 ਅਖੰਡ ਪਾਠ?

ਜੈ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਧ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ

jaysinghkhalsa2222@gmail.com

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਫਲਸਫਾ ਬਿਨਾਂ ਰੁਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਪਾਠ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਪਰ ਇਹ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਰਸਮ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਗੁਰਬਾਣੀ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) ਨੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ (ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਜਾਂ ਠਹਿਰਾਉ ਦੇ 48 ਘੰਟੇ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਠ ਕਰਨ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਲਈ ਕੁਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਪਉੜੀ (ਸਲੋਕ) ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ "ਰੋਕ" (ਰਹਾਉ) ਜੋੜਿਆ ਹੈ। "ਰਹਾਉ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਰੁਕੋ" ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀਚਾਰ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਚਾਰ ਇੱਥੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਹਾਉ ਹਨ ਜੋ ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ 2685 ਵਾਰ "ਰਹਾਉ" ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ।

ਹੁਣ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੌਰਾਨ 2685 ਵਾਰ ਰੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ "ਰਹਾਉ" ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੀ ਰਸਮ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਬਿਨਾਂ ਠਹਿਰਾਉ, ਬਿਨਾਂ ਰੁਕੇ, ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ:

**ਅਸੁਮੇਧ ਜਗੁ ਕੀਜੈ ਸੋਨਾ ਗਰਭ ਦਾਨੁ ਦੀਜੈ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਰਿ ਤਉ ਨ ਪੂਜੈ ॥
ਛੇਡਿ ਛੇਡਿ ਰੇ ਪਾਖੰਡੀ ਮਨ ਕਪਟੁ ਨਾ ਕੀਜੈ ॥**

ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖ ਕੇ ਗਏ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਆਮਦਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਲੀਅਰ ਬੋਲ ਦਿਤਾ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਖੰਡ ਨਾ ਕਰੋ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਬਲਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਣਕੇ ਸਮਝਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਵੇਖ ਲਓ ਗੁਰਬਾਣੀ ਫੁਰਮਾਨ ਤੋਂ ਉਲਟ ਇਹ ਵੀ ਹਵਨ/ਯੱਗ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨਾ।

ਪਾਠੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕੀ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਬਿਨਾਂ ਆਰਾਮ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਸ਼ਾ? ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਭਾਵੇਂ ਗੀਤਾ ਜਾਂ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਵਾ ਲਓ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਦਿਹਾੜੀ ਲਾਉਣੀ ਆ! 51 ਸਰੂਪ 101 ਸਰੂਪ 151 ਸਰੂਪ, 500 ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਰਖਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੋਚ ਕੇ ਵੇਖੋ।

**ਸਭ ਜਪ ਤਪ ਸਭਿ ਚਤੁਰਾਈ ਉਝੜਿ ਭਰਮੈ ਰਾਹਿ ਨ ਪਾਈ॥
ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਕੇ ਥਾਇ ਨ ਪਾਈ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੁਣੇ ਮਾਥੇ ਛਾਈ॥
ਕਾਇ ਜਪਹੁ ਰੇ ਕਾਇ ਤਪਹੁ ਰੇ ਕਾਇ ਬਿਲੇਵਹੁ ਪਾਣੀ॥
ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜਿਨ੍ਹਿ ਉਪਾਈ ਸੇ ਸਿਮਰਹੁ ਨਿਰਬਾਣੀ॥**

ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਆਪਣੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਵੀ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਣਾ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਲਾ ਇਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਂਕੜੇ 13, 55, 101 ਜਾਂ 500 ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ?

ਅਗਰ ਵਾਕਈ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਿਲ ਕਰੇ ਤੇ ਇੰਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਇਕੱਠੇ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਬਜਾਏ ਉਸ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਮਰੀਜ਼ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤੜਪ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਈ ਇਨਸਾਨ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਠੰਡੀ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੌਣ ਦੱਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਸਮਝ ਕੇ ਇਹ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ?

ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ ਹੈ ਨਾ ਕੀ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੈਂਕੜੇ ਪਾਠਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਕੋਇਟਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਰਾਹੀਂ 13 ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੁਣੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਇੰਨੇ ਕਥਾਵਾਚਕ, ਰਾਗੀ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸੱਜਣ ਗ੍ਰੰਥੀ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਕਿਉਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਵਨ ਜਾਂ ਯਗ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ?

ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ, ਅਹਿਮੀਯਤ ਦੇਕੇ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰ ਰਹੀਆਂ? ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਇੰਨੀ ਮਾਇਆ ਗੁਰਪਰਬਾਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਕੋਕ ਕੱਟਣ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 13 ਅਖੰਡ ਪਾਠਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਮਾਇਆ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ - ਕਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲੀਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਕਈ ਬੇ-ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਸਿੱਖਿਆ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕੋਈ ਜਾਗਦੀ ਰੂਹ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੁਝ ਉਦਮ ਕਰੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ।

ਚੌਧਰ

ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ

ਦੁਆਵਾਂ ਮੰਗਦਾ ਸੀ ਜਣਾ ਇਕ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਰਬ ਕੋਲੋਂ

ਵਡਾਈ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਰੇ ਕਰਤਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ!

ਬਿਠਾਵਣ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਅੱਗੇ,

ਦਖਲ ਦੇਵਾਂ ਮੈਂ ਹਰ ਥਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦਸਤਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ!

ਕੋਈ ਸ਼ਾਦੀ, ਗ਼ਮੀ, ਜਲਸਾ, ਕਮੇਟੀ, ਚੋਣ ਜਦ ਹੋਵੇ,

ਦਿਖਾਵੇ ਸ਼ਾਨ ਦੇਧਾਰੀ ਮਿਰੀ ਤਲਵਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ!

ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨ, ਨਾਲ ਡਰਨ, ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਸਭ ਲੋਕੀਂ

ਲੁਟਾ ਦੇ ਮੌਜ ਦਾਤਾ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ!

ਸੀ ਨੇੜੇ ਚੌਧਰੀ ਇਕ ਲੰਘਦਾ, ਸੁਣ ਬੋਲਿਆ ਸੜ ਕੇ

ਓਏ ਮੂਰਖ ਪਿਆ ਮੰਗੋਂ ਏ ਕਯੋਂ ਬੇਗਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ!

ਜ਼ਰਾ ਤਕ ਲੈ ਅਸਾਡਾ ਹਾਲ, ਜੇ ਅੱਖਾਂ ਨੀ ਮੱਥੇ ਤੇ,

ਨਜ਼ਰ ਹੈ ਸਾਫ਼ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਆਂਵਦੀ ਫਿਟਕਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ!

ਕੋਈ ਆਖੇ ਉਚੱਕਾ ਚੋਰ, ਚਹੁੰ ਜਣਿਆਂ ਦੀ ਰੰਨ ਕੋਈ,

ਕੋਈ ਕਹਿ ਫੁੱਟਦੀ ਹਾਂਡੀ ਸਰੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ!

ਨ ਪੱਲੇ ਕੱਖ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਨਿੰਦਾ ਮੁਕਾਲਕ ਦੇ,

ਹੈ ਬੇੜੀ ਡੋਬਦੀ ਆਖਰ ਸਦਾ ਵਿਚਕਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ!

ਜੂਏ ਦੀ ਹਾਰ ਤੋਂ ਵਧ ਸੌ ਗੁਣਾਂ ਹੈ ਹਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ

ਰੰਡੀ ਦੀ ਖ਼ਾਰ ਤੋਂ ਹੈ ਲੱਖ ਗੁਣਾਂ ਵਧ ਖ਼ਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ!

ਦਵਾਈ ਲੱਖ ਹੈ ਤਪਦਿੱਕ ਹੈਜ਼ੇ, ਸੂਲ ਗਿਲਟੀ ਦੀ

ਮਗਰ ਅਜ ਤਕ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਦਵਾ ਤੱਯਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ!

ਖੁਦਾ ਏਹ ਤੱਕ ਲਾਨਤ ਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗਲ ਨਾ ਪਾ ਦੇਵੇ

ਭਲੇ ਲੋਕਾ! ਜਗਤ ਉੱਤੇ ਹੈ ਮਿੱਟੀ ਖਵਾਰ ਚੌਧਰ ਦੀ!

ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ॥

ਡਾ: ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ।

brarcs@hotmail.com

ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ ॥
 ਕੋਈ ਸੇਵੈ ਗੁਸਈਆ ਕੋਈ ਅਲਾਹਿ ॥੧॥ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਕਰੀਮ ॥
 ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਰਹੀਮ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਈ ਨਾਵੈ ਤੀਰਥਿ ਕੋਈ ਹਜ ਜਾਇ ॥
 ਕੋਈ ਕਰੈ ਪੂਜਾ ਕੋਈ ਸਿਰੁ ਨਿਵਾਇ ॥੨॥ ਕੋਈ ਪੜੈ ਬੇਦ ਕੋਈ ਕਤੇਬ ॥
 ਕੋਈ ਓਢੈ ਨੀਲ ਕੋਈ ਸੁਪੇਦ ॥੩॥ ਕੋਈ ਕਰੈ ਤੁਰਕੁ ਕੋਈ ਕਰੈ ਹਿੰਦੂ ॥
 ਕੋਈ ਬਾਛੈ ਭਿਸਤੁ ਕੋਈ ਸੁਰਗਿੰਦੂ ॥੪॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥
 ਪ੍ਰਭ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਤਿਨਿ ਭੇਦੁ ਜਾਤਾ ॥੫॥੯॥
 ਰਾਮਕਲੀ (ਮ: ੫) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ - ਅੰਗ ੮੮੫

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਉਚਾਰਿਆ ਰਾਮਕਲੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਰਾਰੀ ਸੱਟ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਨ ਲਈ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਘਰ ਨਾਲ ਨੱਗੀ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਬਾਬੇ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਗਲਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਅਰਬਾਂ ਰੁਪਇਆਂ ਦੀ ਨੱਗੀ ਮਾਰ ਗਏ ਹਨ। ਅਸਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈ ਦੁਨਿਆਵੀ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਤੇਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮ/ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਤੇਰਾ ਭੇਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਬੰਦ ਵਿਚ ਲੋਕ ਅਰਥ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਰਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਲਤ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂ ਕਿ "ਰਾਮ ਰਾਮ" ਵਿਚ ਮੰਮਾ ਮੁਕਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। "ਰਾਮ ਰਾਮ ਬੋਲਣਾ" ਕਿਰਿਆ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੈ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਬਬੇਰੇ ਲੋਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ "ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ" ਲਗਾਤਾਰ ਕਹ ਕੇ ਉਹ ਰਬ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਉਤੇ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਲਗਾਤਾਰ "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ" ਕਹਿ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਖੁਦਾ ਖੁਦਾ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਬ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।)

ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭੁ ਕੇ ਕਹੈ ਕਹਿਐ ਰਾਮੁ ਨ ਹੋਇ ॥

ਗੁਜਰੀ (ਮ: ੩) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ - ਅੰਗ ੮੯੧

ਦੂਜੇ ਬੰਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਰਬ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਹੱਜ ਕਰਕੇ ਰਬ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨਵਾਜ ਪੜ ਕੇ ਗੋਡਿਆ ਪਰਨੇ ਹੋ ਕੇ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਰਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਹਨ। ਤੀਜੇ ਬੰਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲਈ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਿਤੇਬਾਂ ਨੂੰ ਪੜਦਾ ਹੈ (ਜੇ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਸੰਪਤ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਕੋਤਰੀਆ ਲਈ ਪਾਠ ਪੜਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਚੌਪਈ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹਾਂ) ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਨੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਇਸ ਲਈ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਸਫੇਦ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਬ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ (ਜੇ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਚਿਟੀ ਸਿਉਂਕ ਬਣਿਆ ਹੈ) ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਚੌਥੇ ਬੰਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਮੈਂ ਪੱਕਾ ਨਿਵਾਜੀ ਤੁਰਕ ਹਾਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਪੱਕਾ ਵਿਦਾਂਤੀ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ (ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ)। ਕੋਈ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਪੱਕਾ ਨਿਵਾਜੀ ਤੁਰਕ ਹਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਭਿਸਤ ਮਿਲਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤੀਰਥ ਇਸਨਾਨੀ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੱਕਾ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਰਗ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਅੱਜ ਦਾ ਸਿਖ ਕੀ ਕਹੇਗਾ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਚਿਟੀ ਸਿਉਂਕ ਬਾਬਤ ਜਾਣਦੇ ਹੋ)।

ਪੰਜਵੇਂ ਬੰਦ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਾ ਸੁਰਗ ਜਾਂ ਭਿਸਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਿਖ, ਹਿੰਦੂ ਜਾ ਤੁਰਕ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਚਿਟੇ ਜਾ ਨੀਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਤੋਤਾ ਰੱਟਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਪਾਠ ਪੂਜਾ, ਨਿਵਾਜਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ

ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਸਿਖ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਵੇ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਭੈਣ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Letter to the Editor.

I'm responding to the article titled "Same-sex marriages Amongst Sikhs: Quo Vadis?" by Rishpal Singh Sidhu (The Sikh Bulletin Vol 5/2023). I am personally thankful for his call to:

1. Openly discuss within our own Sikh community their views and stances on same-sex marriages.
2. To educate and inform both our present and future generations on the importance of this topic.

First, I am openly gay. Though single for over 20+ years, I read and follow Nanakian philosophy as outlined in the SGGS pages 1-1429. If I weren't single, I'd follow the same expectations as do husbands in the SGGS. I have no intentions of marrying so the issue doesn't concern me.

Second, during the 2020 lockdown I found a community in the UK called Sarbat. <https://www.sarbat.net/>. Also, there is an article by Sukhdeep Singh with Salzburg Global Seminar. It can be found here:

<https://www.salzburgglobal.org/news/latest-news/article/sukhdeep-singh-i-want-to-assure-other-young-queer-sikhs-that-one-could-be-gay-and-sikh>.

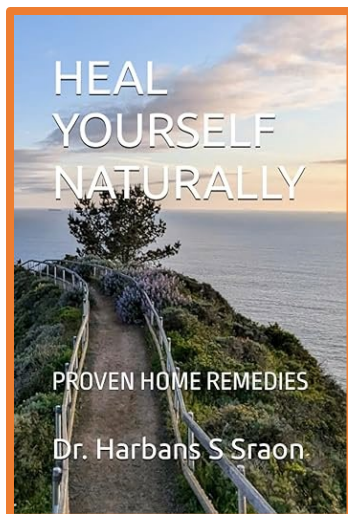
Sukhdeep goes on to state "I still remember how lonely and confused I felt after coming out (both to myself, and then to the world at large). I grew up in a Sikh family in India, and while I was not particularly religious, I maintained my religious identity by having uncut hair and wearing a turban. My parents were religious, but beyond taking me to Gurudwara, our place of assembly and worship, every Sunday as a child, and sometimes narrating stories about our religion or Gurus, they never tried to impose any strict religious code on me. The idea of Sikhism that I grew up with was a very accommodating and inclusive one. Thus, I never felt any conflict between my own religious identity and my sexuality. I was Sikh, and later I realized I was gay, and both of these were part of me, and I did not think being one meant giving up on the other."

Being gay and Sikh is synonymous for me. Just as being part Indigenous, and mental health issues, and physical issues etc. can define me. But what truly defines me is my conversation with Ek Ong Kar when I leave this earthly plane. Doesn't the SGGS say we should have our eyes on our own path and not others?

I agree discussion and acceptance is the only way to treat or handle anyone who is same-sex attracted. They are a child of Ek Ong Kar, whom am I to judge anyone?

Deva Hardeep Singh

Muscogee Reservation, Oklahoma, USA.

BOOK REVIEW.

Title of Book: Heal Yourself Naturally: Proven Home Remedies

Authored by: Dr Harbans Singh Sraon, Roseville City, California

Published by: Author. First Edition: Pages 162; Price: 10 USD.

Reviewed by: Prof. Hardev Singh Virk, #14017, 30 Ave, Surrey, BC, Canada

Dr Harbans S. Sraon is a well-established author and scholar in Science and Sikh religion. He has taught and conducted research in Genetics, Anatomy, Physiology, and Pharmacology at prestigious universities of India, UK, and USA. The book under review is written as a “Guide to Healthy Living and Longevity”.

Dr Sraon is not a medical practitioner but he is qualified to prepare this guide to healthy living as a research scientist.

In the Introduction, the author defines Autophagy and its role in healing: “The human body is an amazing entity which continues to heal. “There is a process known as Autophagy. A cell is capable of synthesizing degraded cell parts to maintain cellular integrity. The cells respond to different types of stress, such as starvation and physical exertion. Autophagy can also help the body get rid of invaders, such as bacteria, viruses and fungi as well as utilize those for rebuilding new cells”. He goes on to describe the purpose of this book: “This book covers over fifty common ailments. Each chapter is systematically arranged describing symptoms, self-care methods and preventive measures are suggested”.

The book has been divided into four Sections: “Section I is a systematic approach to enhance your understanding of common ailments, their symptoms, possible diagnoses, and self-care techniques but it is not meant to replace your doctor. Section II relates to relaxation. The mind and body work together in harmony. When our mind is relaxed, our body creates an environment of homeostasis. Section III relates to nutrition by suggesting a customized nutrition plan to feed your body by balancing all six components. Some common deficiencies of minerals, vitamins and macro nutrients are explained in depth with symptoms. Section IV relates to exercise by providing evidence of the benefits of regular exercise to make your body healthy, strong and functional”.

Section I is spread over 100 pages and describes common human ailments which afflict the public and methods to be adopted for self-care and cure. Dr Sraon has adopted a systems approach to study and treat human body. He describes in simple language, intelligible to common folk, various systems of human body, namely, Circulatory system, Respiratory system, Digestive system, Musculoskeletal System, Endocrine system, Nervous system, and Sense Organs. Each system is discussed under several heads such as Common Causes, Symptoms, Self-care, and medical intervention.

To illustrate the author’s approach, we may refer to Heart Failure. He defines: “When the heart is not healthy enough to pump blood normally, it is called ‘heart failure’.

Common causes of heart failure are: high blood pressure, heart attack, abnormal heart blood supply, weakness of heart, alcohol and smoking and inadequate sleep. Common symptoms are: shortness of breath, swelling of feet, weakness, irregular heartbeat, and weight gain. Self-care methods are: Limit salt intake, monitor your weight, and eat a balanced diet D.A.S.H. diet (Dietary Approach to Stop Hypertension).

The same approach is adopted to discuss other systems of the human body. The Respiratory System is defined: “When air enters the lungs it is called inhalation. When air is expelled, it's called exhalation. The entire process is called respiration”. Covid-19 pandemic spread rapidly throughout the world killing millions. Author has defined its symptoms and self-care in simple language: Keep a social distance of at least six feet; avoid crowded places; cover coughs and sneezes, and wash hands frequently.

I took a special interest in the Endocrine System as Diabetes affects large populations all over the globe. Dr Sraon defines diabetes and its types: “Human body has a system to control the amount of glucose in our bodies with the help of hormones called insulin which is produced by a gland called pancreas. Diabetes is caused when either insulin is not enough, or insulin is not working due to resistance”.

There are two types of diabetes. Type 1 occurs when the body does not produce insulin, usually begins in childhood. People with this type of diabetes need to inject insulin shots every day. Type 2 occurs where insulin is produced but is not working normally due to resistance.

Under the Nervous System, the author says that “The brain is the center of activity for the nervous system. It's here that nerve signals from throughout the body are received, processed, and acted upon with appropriate response. The brain controls sensory and motor activities. It is the center of thinking, memory, auditory, visual association, and emotions and governs muscular action and therefore our movement. Information from the special sense organs related to sight, hearing, taste, smell, and balance is interpreted here. The brain controls all the vital body functions including the rhythmic beating of the heart”. The author goes on to briefly explain health conditions caused by brain, for example, Depression, Mental Stress, Dementia, and Parkinson's Disease. The functions and diseases of five Sense Organs are described to make us aware of the world around us.

Section II “Mind Body Relationship” is an important Chapter of this book. Dr Saraon describes mind-body interaction process: “Human mind has enormous healing power by controlling thoughts, improving, and expediting the healing process. Some proven methods, such as relaxation meditation, visualization, humor, and biofeedback can keep one healthy and young for life”. He describes the techniques for management of Stress, which are quite popular in India, for example, Meditation, Visualization, Massage, Yoga, Music, and Laughter, Towards the end of this Section, author calls for improving the Immune System, boosting Memory, reduction of Salt and Sugar in diet, stopping of Smoking, reduction of Alcohol consumption, and enjoying Love Life.

Section III is devoted to “Human Nutrition”. According to author: “Nutrition encompasses all the interactions that occur between organisms and food, such as ingesting, digesting, absorption, transport, and assimilation. There are 6 components of nutrition: proteins, carbohydrates, lipids, minerals, vitamins, and water”. All these 6 components and their composition and sources are described in detail. For example, author defines composition, function and utility of Proteins as follows: “Proteins are essential for the function, structure, and mobility of the human body. All the enzymes, hormones, antibodies, connective tissues, hair, visual pigments, and parts of the skin consist of proteins. Proteins regulate water and pH value. Proteins play a major part in the growth, development, and maintenance of body tissues. Proteins are made up of carbon, oxygen, hydrogen, nitrogen, and sulphur”. A similar description is given for Carbohydrates, Lipids, Minerals, Vitamins, Water, and Oxygen.

Section IV is focused on Exercise which is crucial to boost immunity according to some international studies. Physical fitness is important to prevent dozens of chronic diseases including heart diseases, diabetes, obesity, high blood pressure etc. Author has stressed on regular exercise to boost immune system. Exercises for different organs of the body are demonstrated by diagrams. The goals and benefits of physical exercise are enumerated in this Chapter briefly as (i) To increase flexibility and joint movement with a wide range of motion using stretching exercises; (ii) To enhance muscular strength and endurance, (iii) To enhance cardiovascular fitness with aerobic exercise, and (iv) To improve body composition by burning fat and shaping the body.

I may suggest some improvements for forthcoming editions of this book. It will be useful if Body Mass Index (BMI) calculator is added under Diabetes heading in Section I. Formatting of text needs to be improved. Figures used for demonstration are of poor quality and need lot of improvement. I must congratulate Dr Harbans Singh Sraon for bringing out this highly useful Monograph which will serve as “A Guide to Self-care, Nutrition, Exercise, Stress control for optimum Health and Longevity”. The book is low priced and available on Amazon. It is a valuable gift for Senior Citizens all over the globe.

Must Have in Every Sikh Home

Order Online From

<https://sikhivicharforum.org/store/>

Enquiry: dhillon99@gmail.com

Each Book Contains Essays on:

The Methodology Used.

Historical Background of the Banis

The Composition of the Bani

And More

Understanding Salok Mehla 9. Hardcover. 112 pages.

Understanding Salok Sheikh Fareed Kay. Hardcover. 164 pages.

Understanding Salok Bhagat Kabir Jio Kay. Hardcover. 272 pages.

Selected Gurbani Shabds. Hardcover. 522 pages.

Selected Sikhi Concepts. Hardcover. 315 pages.

Note to Contributors

The Sikh Bulletin invites articles on matters relating to *Sikhi*. Essays that adopt CRITICAL approaches towards Sikh matters and issues are given priority for publication. Articles devoted towards exploring the messages of Gurbani as contained within the Aad Guru Granth Sahib (AGGS) are particularly welcome.

Manuscripts must be in English or Gurmukhi and must begin with a title page that includes the names, e-mail addresses, and affiliations of all authors. References must be properly cited.

Manuscripts need to be submitted online to editor@sikhbulletin.com or dhillon99@gmail.com and must be in Microsoft Word (.doc). The preferred font for English characters is Calibri font size 11. Gurbani and Gurmukhi characters must be in Unicode (Nirmala UI).

The maximum length for each article in a regular issue is 5,000 words.

Note on Use of Gurbani Verses and Translations by Authors

When quoting Gurbani in their articles, authors are required to provide the Gurmukhi version of the full verse and a romanised version. Mention must be made of the page where it is to be found in the AGGS. In line with the aspirations of *The Sikh Bulletin*, authors must provide translations of Gurbani verses that break from the mould of vedantic, yogic and literal slants prevalent in orthodox translations. Articles relying solely on Gurbani translations as provided by Sant Singh Khalsa MD's English Translation will NOT be published.

Note to Readers

The Sikh Bulletin is published in electronic format and is being sent to readers whose e-mail addresses are in our distribution list. Please feel free to forward this issue to your contacts. Alternatively, you may provide us the e-mail addresses of friends and family who would like to receive *The Sikh Bulletin* regularly.

The Sikh Bulletin (including past issues) may be accessed at www.sikhbulletin.com. More recent issues can also be accessed at www.sikhivicharforum.org. Archived copies of the Sikh Bulletin can be retrieved here: <https://archive.org/details/sikh-bulletin>.

The views expressed by authors are their own. Please send feedback at editor@sikhbulletin.com

Thank you for your continued support of The Sikh Bulletin. Editor.

One of the most tragic things I know about human nature is that all of us tend to put off living. We are all dreaming of some magical rose garden over the horizon instead of enjoying the roses that are blooming outside our windows today.

Dale Carnegie, American Writer (1811 – 1955)